

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Michaela Hermanová

DOVOLÁNÍ V CIVILNÍM PROCESU

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Alena Winterová, CSc.

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 30. listopadu 2015

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně, všechny použité prameny a literatura byly řádně citovány a práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 30. listopadu 2015

Michaela Hermanová

OBSAH

1	ÚVOD	5
2	OBEČNÁ ČÁST	7
2.1	Pojem dovolání.....	7
2.2	Funkce dovolání v českém právním řádu.....	8
2.3	Zařazení dovolání do systému opravných prostředků	14
2.4	Podání dovolání.....	15
2.4.1	Účastníci řízení o dovolání.....	16
2.4.2	Lhůta pro podání dovolání	17
2.4.3	Náležitosti dovolání.....	17
2.5	Úkony soudu prvního stupně.....	18
2.6	Řízení u dovolacího soudu.....	18
2.6.1	Rozsah přezkumu	19
2.7	Rozhodnutí o dovolání.....	20
3	ZVLÁŠTNÍ ČÁST	22
3.1	Přípustnost dovolání.....	22
3.1.1	Přípustnost dovolání dle zákonné úpravy účinné do 31. prosince 2012.....	23
3.1.2	Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 29/11	27
3.1.2.1	Malá úspěšnost podaných nenárokových dovolání	28
3.1.2.2	Vágnost pojmu „zásadní právní význam“	29
3.1.2.3	Nejednotnost výkladu § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ v judikatuře Nejvyššího soudu .	31
3.1.2.4	Požadavky na novou úpravu vyplývající z nálezů Pl. ÚS 29/11	35
3.1.3	Přípustnost dovolání dle zákonné úpravy účinné od 1. ledna 2013.....	37
3.1.3.1	Důvody novelizace právní úpravy přípustnosti dovolání	37
3.1.3.2	Přípustnost dovolání v právní úpravě účinné od 1. ledna 2013	39
3.1.3.3	Změny související s přípustností dovolání účinné od 1. ledna 2013	43

3.1.4	Soulad nové právní úpravy přípustnosti dovolání s požadavky stanovenými v nálezu ÚS sp. zn. Pl. ÚS 29/11.....	45
4	ZÁVĚR.....	52
	SEZNAM ZKRATEK	55
	SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ.....	56
	RESUMÉ	61
	ABSTRACT.....	62
	KLÍČOVÁ SLOVA.....	64
	NÁZEV PRÁCE V ANGLICKÉM JAZYCE	64

1 ÚVOD

Nálezem ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, zrušil Ústavní soud ke dni 31. prosince 2012 ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) občanského soudního řádu („OSŘ“), které obsahovalo právní úpravu přípustnosti nenárokového dovolání. Tato úprava byla založena na rozdělení přípustnosti dovolání na přípustnost objektivní v případě nesouhlasnosti rozhodnutí soudu prvního stupně a rozhodnutí odvolacího soudu a na přípustnost subjektivní v případě, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Pojem „po stránce právní zásadní význam“ vymezovalo pomocí demonstrativního výčtu některých případů ustanovení § 237 odst. 3 OSŘ. Vzhledem k tomu, jak úzce toto ustanovení souviselo se zrušeným ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ, stalo se ustanovení § 237 odst. 3 fakticky obsolentním. Význam shora uvedeného rozhodnutí Ústavního soudu spatřuji zejména v tom, že v něm Ústavní soud vymezuje některá kritéria pro soulad právní úpravy přípustnosti dovolání s ústavním pořádkem. Nález se zabývá zejména přístupností normy pro její adresáty, respektive její předvídatelností. Domnívám se, že kritéria stanovená Ústavním soudem jsou přenositelná i na další normy, neboť z nálezu vyplývá, že jen taková norma je ústavně konformní, která tato kritéria splňuje.

Ústavní soud současně fakticky stanovil zákonodárci „lhůtu“ na schválení nové úpravy přípustnosti dovolání, když předmětné ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ zrušil ke dni 31. prosince 2012. Zákonodárce s novou úpravou přišel prostřednictvím novely OSŘ provedené zákonem č. 404/2012 s účinností ke dni 1. ledna 2013, v níž nově vymezil kritéria přípustnosti dovolání. Nová právní úprava upouští od koncepce dvou případů objektivní přípustnosti dovolání a jednoho případu subjektivní přípustnosti. Nadále neoperuje s pojmem „po právní stránce zásadní význam“, ale stanovuje taxativní výčet případů, v nichž je dovolání přípustné. Právě toto nové

znění úpravy přípustnosti dovolání, resp. jeho analýza a posouzení, je hlavním tématem této diplomové práce.

Tato práce si klade za cíl posoudit novou právní úpravu přípustnosti dovolání s ohledem na kritéria formulovaná v nálezu Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11. Abych položila určitý teoretický základ pro zvláštní část svojí práce, popíši nejprve ve stručnosti samotný institut dovolání, jeho pojmové znaky a zařazení do systému opravných prostředků, a to v obecné části této práce. Ve zvláštní části práce se zaměřím na přípustnost dovolání. Nejprve popíši starou právní úpravu, účinnou do 31. prosince 2012, která byla předmětem posouzení Ústavním soudem. Zaměřím se však zejména právě na argumentaci, kterou Ústavní soud odůvodnil své tvrzení, že je tato právní úprava protiústavní, a na požadavky, které v nálezu stanovil pro právní úpravu přípustnosti dovolání. Následně provedu analýzu nové právní úpravy provedené zákonem č. 404/2012 Sb., již měl zákonodárce napravit situaci, kdy za předešlého znění OSŘ nebyla, jak uzavřel Ústavní soud, právní úprava dovolání ústavně konformní. Poměňováním jednotlivých aspektů nového znění příslušných ustanovení OSŘ s kritérii stanovenými Ústavním soudem se pokusím zhodnotit, do jaké míry je nová právní úprava s těmito kritérii konformní, potažmo zda je v rámci těchto kritérií souladná s Ústavou. Ve své práci tak využiji zejména metod analytických a popisných, dále využiji metody srovnávací a budu provádět také kritická hodnocení obou právních úprav i některých závěrů Ústavního i Nejvyššího soudu.

Závěrem této práce tak bude odpověď na otázku, zda nová právní úprava přípustnosti dovolání provedená zákonem č. 404/2012 Sb. vyhovuje či nevyhovuje jednotlivým požadavkům formulovaným Ústavním soudem v jeho nálezu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, respektive, zda je ústavně konformní.

2 OBECNÁ ČÁST

Smyslem obecné části této práce je stručně popsat institut dovolání, respektive základní aspekty stanovené v české právní úpravě obsažené v OSŘ. Jednotlivé následující podkapitoly se tak budou zabývat samotným pojmem dovolání a jeho zařazením do našeho systému opravných prostředků, podáním dovolání, úkony soudu prvního stupně, řízením před dovolacím soudem a rozhodnutím o dovolání. Pro přehlednost se tedy držím systematiky použité v zákonné úpravě dovolání v OSŘ. Jedinou výjimku tvoří podmínky přípustnosti dovolání, které jsou hlavním tématem mé práce. Z toho důvodu si dovoluji je v obecné části vynechat a naopak se jim podrobně věnovat v části zvláštní.

2.1 Pojem dovolání

Dovolání je mimořádný opravný prostředek zavedený do OSŘ (resp. do českého právního řádu) novelou provedenou zákonem č. 519/1991 Sb., a to s účinností od 1. ledna 1992, kdy se dovolání po téměř půl století dlouhé přestávce vrátilo do našeho právního řádu.¹ Od svého znovuzavedení prošlo dovolání a jeho právní úprava řadou změn. Nejvýznamnější z nich přinesly novely OSŘ provedené zákony č. 238/1995 Sb, č. 30/2000 Sb. a č. 404/2012 Sb. Zásadní změnu vyvolal také nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 29/11. V neposlední řadě je třeba zmínit také změny související s přijetím nového občanského zákoníku („NOZ“) a celkovou rekodifikací soukromého práva z roku 2012.

¹ Institut dovolání se na našem území poprvé objevuje v rámci josefínských reforem civilního soudnictví v obecném soudním řádu z roku 1781. Po dlouhém vývoji, jež provázela řada zásadních změn v pojetí i funkci tohoto institutu, bylo však dovolání v roce 1949 z našeho právního řádu odstraněno, a to zákonem č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví. Prostřednictvím zákona č. 519/1991 Sb. tak došlo ke znovuzavedení dovolání do našeho právního řádu.

Cílem zákona č. 238/1995 Sb. bylo zpřesnit stávající právní úpravu přípustnosti a důvodů napadnutelnosti rozhodnutí odvolacího soudu. Současně tato novela zavádí hranici peněžitého plnění, o kterém bylo napadeným rozhodnutím rozhodnuto, čímž zpřísňuje podmínky přípustnosti dovolání. Naopak ale přináší také nové případy, ve kterých dříve dovolání přípustné nebylo.

Zákonem č. 30/2000 Sb., tzv. „velká novela“ OSŘ zákonodárce významně posiluje roli Nejvyššího soudu jako tvůrce určitého právního názoru a v důsledku toho také roli sjednotitele judikatury (tzv. prospektivní funkce Nejvyššího soudu). Hlavním cílem tak nadále není jen přezkum správnosti rozhodování nižších soudů, ale také právě již uvedené sjednocování rozhodování soudů.

Změnami, které nastaly v souvislosti s nálezem Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 29/11 a novelou provedenou zákonem č. 404/2012 Sb., se podrobně zabývá zvláštní část této práce.

2.2 Funkce dovolání v českém právním řádu

Listina základních práv a svobod („LZPS“)² v článku 36 odst. 1 zakotvuje právo na ochranu subjektivních soukromých práv a právem chráněných zájmů prostřednictvím soudní soustavy. Má-li tedy určitá osoba za to, že do jejích práv bylo zasaženo, může se prostřednictvím soudu domáhat poskytnutí ochrany.

Na tomto místě je třeba připomenout, že opravné prostředky nejsou na ústavní úrovni zakotveny. Ostatně i sám Ústavní soud opakovaně judikoval, že:

„(...) právo na několik opravných instancí není ústavně zaručeno, jakožto základní právo. Pro oblast občanskoprávního řízení není takové základní právo garantováno ani Listinou, ani Úmluvou o ochraně lidských práv a svobod či dalšími mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách (...). Je tedy ve volné dispozici zákonodárce, kolik přezkumných instancí pro jednotlivé druhy řízení

² Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

stanoví a jaké podmínky, za jejichž splnění se účastníkovi řízení otevře možnost přezkumu ve více instancích, určí.“³

Je však zřejmé, že ač je soud vybaven soudci, kteří musejí splňovat řadu náročných kritérií, dochází i přesto k vadám na správnosti rozhodování. Rozhodnutí je totiž výsledkem sylogismu skutkové podstaty faktické a skutkové podstaty zákonné.⁴ Při této logické operaci může docházet k řadě pochybení. Je tak třeba ustavit jistý nástroj kontroly. V opačném případě by docházelo ke snižování kreditu práva a docházelo by ke zvyšování tlaku na jeho obcházení a ignorování⁵. Takovým nástrojem jsou právě opravné prostředky.

Účelem opravných prostředků obecně je přezkum konkrétního rozhodnutí a případně také zjednání nápravy, jestliže se ukáže, že rozhodnutí pro své vady neobstojí. Tato funkce je však z povahy věci limitována. Ústavní soud kupříkladu judikoval, že každý právní řád generuje určitý počet chyb a účelem přezkumného řízení nemůže být takováto pochybení bezesbýtku odstranit, avšak pouze minimalizovat.⁶ V případě dovolání lze tato pochybení omezit na pochybení spočívající v nesprávném právním posouzení věci.⁷ Cílem Nejvyššího soudu je tedy napravit případná pochybení nižších soudů a dosáhnout v daném jednotlivém případě spravedlivého rozhodnutí. Specifikem dovolání oproti jiným opravným prostředkům je také to, že dovolací soud, coby vrcholný orgán soudní soustavy, usiluje o sjednocení judikatury, potažmo sjednocení právního řádu. V prvním případě tedy můžeme tedy hovořit o retrospektivní a ve druhém o prospektivní funkci Nejvyššího soudu.

Retrospektivní (též přezkumná) funkce nejvyššího soudu,⁸ typická pro kontinentální model soudní soustavy (zejména Francii nebo Itálii), si klade za cíl sjednocení

³ Nález Ústavního soudu ze dne 28. dubna 2011, sp. zn. II. ÚS 3591/10

⁴ KNAPP, Viktor. Teorie práva. Vyd. 1., 3. dot. Praha: C.H. Beck, 1995, xvi, 247 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-028-1.

⁵ Buzek, L.: Právo a omylnost. *Jurisprudence*. 2008, č. 5, s. 23

⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 31. října 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01

⁷ Srov. § 241a odst. 1 OSŘ v účinném znění

⁸ Pod pojmem „nejvyšší soud“ (s malým n) v následujících odstavcích rozuměj obecně vrcholný orgán soudní soustavy, který rozhoduje v civilních věcech v polední

judikatury napříč soudním systémem za účelem napravení omylů v jednotlivých rozhodnutích nižších soudů. Z toho důvodu se také neklade příliš vysoký důraz na zachování precedentu nižšími soudy, neboť jejich rozhodnutí jsou ustavičně přezkoumávána nejvyšším soudem. V kontinentálním modelu se tak nejvyšší soud zabývá velkým množstvím věcí, které na něj nezávisle na jeho vůli napadají, a tak nelze v tomto případě hovořit o systematické tvorbě precedentů.⁹ Vznikají totiž tisíce nepřehledných judikátů, což nijak nepřispívá k předvídatelnosti práva jako by tomu bylo v případě nepočetné a obsahově kvalitnější judikatury.¹⁰ Rozhodnutí jsou navíc typicky spjata s danou kauzou, o níž se rozhoduje, a závěry soudu se tak často vztahují jen na velmi specifickou situaci. Ač se tedy určité „precedenty“ někdy vytvářejí, mohou sloužit spíše k utvoření ustáleného výkladu norem. Naopak soudcovské dotváření práva, jak jej známe z angloamerických právních systémů, cílem činnosti nejvyššího soudu v kontinentálním modelu není. Tím je v případě retrospektivní funkce především kontrola správnosti rozhodnutí nižších soudů.

S odlišným přístupem se lze setkat v angloamerických soudních systémech, kde lze hovořit primárně o prospektivní (též precedentní) funkci nejvyššího soudu. Ta se vyznačuje tím, že je to samotný soud, který na základě vlastního uvážení určuje, kterými věcmi se bude zabývat. Na rozdíl od modelu retrospektivního tak na přípustnost dovolání nemá vliv zákonodárce, který by stanovil, ve kterých případech je dovolání (resp. jeho příslušná obdoba v dané jurisdikci) přípustné. Nelze též nikdy hovořit o nároku dovolatele na posouzení jeho opravného prostředku soudem. Nejvyšší soud tak rozhoduje o malém počtu kauz, které však mají zásadní dopad do budoucna. Například britský Supreme Court rozhodl v období od 1. dubna 2014 do

instanci, jakými jsou např. Cour de Cassation ve Francii, Bundesgericht v Německu, Corte di Cassazione ve Itálii či Supreme Court ve Velké Británii

⁹ BOBEK, Michal, Zdeněk KÜHN, Pavel MOLEK, Radim POLČÁK a Ladislav VYHNÁNEK. *Judikatura a právní argumentace. 2., přeprac. a aktualiz. vyd.* Praha: Auditorium, 2013, 494 s. ISBN 978-80-87284-35-3.

¹⁰ BOBEK, Michal: *Curia ex machina: o smyslu činnosti nejvyšších a ústavních soudů. Právní rozhledy.* 2006, č. 22, mimořádná příloha, s. 4

31. března 2015 o celkem 81 věcech.¹¹ Pro srovnání, naproti tomu francouzský Cour de cassation rozhodl za rok 2014, tj. za stejně dlouhé časové období, o 28 684 věcech.¹² Cílem nejvyššího soudu v angloamerickém modelu tedy není kontrola nižších soudů ani dosahování spravedlnosti v jednotlivých případech, ale vytvoření precedentů, kterými se potom nižší soudy řídí.

Můžeme tedy shrnout, že hovoříme-li o retrospektivní a prospektivní funkci nejvyššího soudu, hovoříme vlastně o střetu dvou zájmů, a to subjektivního zájmu jednotlivce na spravedlivém rozsouzení jeho případu (retrospektivní funkce) a objektivního zájmu na vytvoření předvídatelné, konzistentní a kvalitní judikatury (prospektivní funkce). Různé světové právní systémy se pak více či méně přiklánějí k jednomu nebo druhému z obou protipólů.

V případě českého civilního dovolání můžeme sledovat jistý posun od funkce retrospektivní směrem k funkci perspektivní. Již v důvodové zprávě k zákonu č. 519/1991 Sb.,¹³ jímž se institut dovolání do českého právního řádu zavádí namísto dřívější stížnosti pro porušení zákona, se zmiňuje celoevropský trend k omezování opravných prostředků vyjádřený také v doporučení Rady Evropy „Zásady civilního procesu pro lepší fungování justice“ z roku 1984.

Co se týče zákonné úpravy účinné do 31. prosince 2012, lze v OSŘ vysledovat jak retrospektivní, tak prospektivní funkci dovolání. Retrospektivní funkce byla spojena s nárokovými dovoláními, tj. dovoláními podle § 237 odst. 1 písm. a) a písm. b) OSŘ, kdežto prospektivní funkce s dovoláním nenárokovým, tj. dovoláním podle §

¹¹ The Supreme Court Annual Report and Accounts 2014–2015. The Supreme Court. 2015. Dostupné z: https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/434409/supreme-court-annual-report-2014-2015.pdf

¹² Rapport annuel 2014 de la Cour de cassation. Cour de cassation. 2015. Dostupné z: https://www.courdecassation.fr/IMG/pdf/dp_ra_cc_2014.pdf

¹³ Důvodová zpráva k novele OSŘ provedené zákonem č. 519/1991 Sb. k §§ 236 – 243d OSŘ, dostupná z http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0679_01.htm

237 odst. 1 písm. c) OSŘ.¹⁴ Z analýzy vypracované analytickým oddělením Ústavního soudu vyplývá, že z 500 zkoumaných rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovolání vydaných v období od 1. září 2009 do 31. srpna 2010 bylo 278 rozhodnutími o tzv. nenárokovém dovolání.¹⁵ Z toho tedy plyne, že rozhodnutí Nejvyššího soudu o dovoláních se v uvedeném období týkala z 56,6 % nenárokových dovolání a ze 44,4 % dovolání nárokových.

Retrospektivní funkci nárokového dovolání lze vyvodit z toho, že v případě dovolání podle § 237 odst. 1 písm. a) i písm. b) OSŘ bylo za splnění zákonných předpokladů jen na dovolateli, zda dovolání podá a zda o něm bude Nejvyšší soud rozhodovat. Mohlo tedy jít i o věc, která se již v judikatuře Nejvyššího soudu objevila nebo se mohlo jednat o zcela specifický případ bez obecného přesahu, pročež se nemohlo jednat o cílené utváření precedentních rozhodnutí. A konečně, hlavním cílem nárokového dovolání byla kontrola správnosti v případě rozporu mezi rozhodnutím soudu prvního stupně a soudu odvolacího.

Naproti tomu nenárokové dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012 bylo projevem funkce prospektivní. Zákodárce pouze pomocí neurčitého právního pojmu „po právní stránce zásadní právní význam“¹⁶ nastavil selekci nápadu Nejvyššího soudu, avšak vymezení obsahu tohoto pojmu již ponechal v rukou Nejvyššího soudu.¹⁷ Ten pak opakovaně judikoval, že rozhodnutí má zásadní právní význam, „*jestliže v něm řešená právní otázka má zásadní význam nejen pro rozhodnutí konkrétní věci (v jednotlivém případě), ale*

¹⁴ KÜHN, Z.: Civilní dovolání v zákrutech ústavní justice. *Právní rozhledy*. 2012, č. 22, s. 771

¹⁵ Některé závěry analýzy rozhodnutí Nejvyššího soudu analytického oddělení Ústavního soudu uvádí nález Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11

¹⁶ Tento pojem byl dále rozveden v § 237 odst. 3 OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012, který stanovoval, že rozhodnutí má zásadní právní význam zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být odvolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.

¹⁷ BOBEK, Michal: Curia ex machina: o smyslu činnosti nejvyšších a ústavních soudů. *Právní rozhledy*. 2006, č. 22, mimořádná příloha, s. 4

z hlediska rozhodovací činnosti soudů vůbec (pro jejich judikaturu).“¹⁸ Z toho je patrné, že smyslem nenárokových dovolání nebyla kontrola rozhodnutí nižších soudů ani nalezení spravedlnosti v konkrétním případě, ale právě tvorba precedentů. Na tomto místě je však nutno poznamenat, že se v judikatuře Nejvyššího soudu v minulosti objevila i opačná interpretace pojmu „zásadní právní význam“, která se zaměřovala právě na specifické okolnosti rozhodovaného případu, když uváděla, že „nelze odmítat přípustnost dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) o. s. ř. pouze na základě argumentu, že postrádá zásadní význam z hlediska rozhodovací činnosti soudů vůbec (...) I když rozhodování o dovolání je právním prostředkem zajišťujícím jednotnost rozhodování soudů, plní tento účel prostřednictvím rozhodování v konkrétních věcech (v jednotlivých případech), aniž by mohlo být jakkoliv významné, jaký má (může mít) taková konkrétní věc judikatorní přesah.“¹⁹ Tato interpretace je zjevně reakcí na nálezy Ústavního soudu, které označily prvně uvedenou interpretaci za ústavně nekonformní.²⁰ To poznamenává také Kühn,²¹ který píše, že Nejvyšší soud se již před zahájením řízení o ústavnosti ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012 před Ústavním soudem a v jeho průběhu pokusil vydat některá rozhodnutí, kterými by výklad pojmu „po právní stránce zásadní právní význam“ ustálil, a uvedl je také do souladu s nálezy Ústavního soudu.²²

V nové právní úpravě zavedené novelou provedenou zákonem č. 404/2012 Sb. se však již dovolání přípustné na základě difformity mezi rozhodnutím soudu prvního stupně a soudu odvolacího neobjevuje. Mnohem větší roli však hraje vytvoření určitého právního názoru Nejvyšším soudem a jeho dodržování soudy nižších stupňů. Tím dochází k významnému posunu směrem k prospektivní funkci

¹⁸ BUREŠ, J. et al.: Občanský soudní řád. Komentář. II. díl. Praha. C. H. Beck, 2003, s. 1047, ISBN: 978-80-7400-107-9

¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 29 NSČR 66/2011

²⁰ Zejm. nálezy Ústavního soudu ze dne 10. května 2005, sp. zn. IV. ÚS 128/05 a nálezy Ústavního soudu ze dne 2. prosince 2008, sp. zn. II. ÚS 323/07

²¹ KÜHN, Zdeněk. Nenárokové dovolání je protiústavní? *Jiné právo* [online]. 2012 [cit. 2015-09-29]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2012/03/nenarokove-dovolani-je-protiustavni.html>

²² Viz poznámku pod čarou č. 20

Nejvyššího soudu, neboť ten nově řeší pouze otázky, ve kterých se zpravidla vyskytuje judikatorní přesah.²³

2.3 Zařazení dovolání do systému opravných prostředků

Opravným prostředkem rozumíme procesní úkon účastníka řízení, kterým se účastník domáhá přezkoumání soudního rozhodnutí. Právní teorie dělí opravné prostředky na řádné a mimořádné.

Platný právní řád rozeznává pouze jeden řádný opravný prostředek, kterým je odvolání. Odvolání je charakteristické tím, že jím lze napadnout nepravomocné rozhodnutí a zásadně se s ním váže odkladný (též suspensivní) účinek na právní moc napadaného rozhodnutí. Dalším charakteristickým znakem je, že se v odvolacím řízení využívá systému neúplné apelace. To znamená, že soud v rámci odvolacího řízení může napadené rozhodnutí přezkoumávat po stránce skutkové stejně jako po stránce právní. Není však, na rozdíl od systému úplné apelace, možné přihlížet k novým skutečnostem a důkazům, které se neobjevily v řízení před soudem prvního stupně (tzv. novoty). Odvolací řízení tak může skončit tím, že odvolací soud napadené rozhodnutí potvrdí, změní, nebo zruší.

Pro mimořádné opravné prostředky je naopak typické, že směřují proti pravomocnému rozhodnutí, čímž se do značné míry prolamuje zásada právní jistoty. Právě z toho důvodu váže právní řád jejich přípustnost na splnění striktně stanovených podmínek. Odkladný účinek s mimořádnými opravnými prostředky spojen není. K mimořádným opravným prostředkům nelze zcela obecně přiřadit jediný opravný systém. Zatímco žaloba pro zmatečnost spočívá na systému kasačním, žaloba na obnovu řízení je opravným prostředkem sui generis, protože tento opravný prostředek nelze jednoznačně podřadit pod žádný z opravných systémů. Dovolání bylo před novelou provedenou zákonem č. 404/2012 Sb. obdobně

²³ ZAHRADNÍKOVÁ, R.: Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany. *Jurisprudence*. 2014, č. 2, str. 9

jako žaloba pro zmatečnost vystavěno na kasačním principu. Nová právní úprava se však od tohoto systému odchýlila a zavedla pro dovolání prvky systému revizního. To znamená, že v rámci dovolacího řízení soud přezkoumává napadené rozhodnutí odvolacího soudu pouze po stránce právní, naopak po stránce skutkové již dovolací soud napadené rozhodnutí nepřezkoumává. V rámci revizního systému však dovolací soud může rozhodnutí odvolacího soudu potvrdit, zrušit, ale také změnit, jestliže odvolací soud rozhodl nesprávně a jestliže dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout.²⁴ V dovolacím řízení také platí přísný zákaz novot.

2.4 Podání dovolání

Samotné dovolání má pouze devolutivní účinek. Naopak, narozdíl např. od odvolání, nemá účinek suspensivní.²⁵ Znamená to, že podáním dovolání není ovlivněna právní moc ani vykonatelnost napadeného rozhodnutí.²⁶ Mohou však nastat takové případy, ve kterých by výkon rozhodnutí znamenal pro dovolatele velkou a těžko nahraditelnou újmu. V těchto případech soud může právní moc i vykonatelnost odložit ve smyslu § 243 OSŘ v účinném znění. Jedná se však o poměrně zásadní zásah do právní jistoty účastníků, protože se jedná o institut, který by měl být využíván jen zcela výjimečně.²⁷

Naproti tomu devolutivní účinek má dovolání vždy. Nejvyšší soud popsal devolutivní účinek odvolání tak že: „(pozn. aut. Devolutivní účinek) spočívá v tom, že oprávnění projednat odvolání (a tedy pokračovat v řízení) přechází ze soudu

²⁴ Srov. ustanovení § 243d písm. b) OSŘ v účinném znění

²⁵ Suspensivní účinek odvolání je vymezen v § 206 odst. 1 OSŘ, a to tak, že odvolání podané včas, přípustné a oprávněnou osobou odkládá právní moc napadeného rozhodnutí, a to až do doby rozhodnutí odvolacího soudu.

²⁶ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, 621 stran. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.

²⁷ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 2 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-460-4.

*prvního stupně na soud odvolací.*²⁸ Obdobně tedy devolutivní účinek dovolání lze vymežit tak, že oprávnění projednat dovolání přechází z odvolacího soudu na soud dovolací.

2.4.1 Účastníci řízení o dovolání

K podání dovolání jsou oprávněni účastníci odvolacího řízení. Tím se rozumí také právní nástupci osoby (fyzické i právnické), která ztratila způsobilost ve smyslu § 107 odst. 2 a 3 OSŘ v účinném znění. Naproti tomu osoby, které se staly nástupci z důvodu singulární sukcese ve smyslu § 107a OSŘ v účinném znění, k podání dovolání oprávněny nejsou.²⁹ Zároveň musí být u dovolatele naplněna podmínka tzv. subjektivní přípustnosti dovolání. Nejvyšší soud tuto podmínku vykládá tak, že *„k podání dovolání je subjektivně oprávněn pouze ten účastník, v jehož poměrech rozhodnutím odvolacího soudu nastala újma, odstranitelná tím, že dovolací soud toto rozhodnutí zruší.*“³⁰ Znamená to tedy, že účastníku řízení musela rozhodnutím odvolacího soudu vzniknout objektivní újma.

Z důvodu zajištění účinné a kvalifikované ochrany dovolatele je v dovolacím řízení jednou z podmínek také povinné zastoupení dovolatele.³¹ Kromě toho má tento institut napomáhat k hladkému a rychlému průběhu řízení. OSŘ také upravuje některé výjimky z tohoto pravidla, které zcela pochopitelně vyplývají ze situace, kdy entita, která je dovolatelem nebo osoba, která za tuto entitu jedná, má sama právnické vzdělání. V takovém případě by povinné zastoupení další právně vzdělanou osobou bylo zřejmě nadbytečné.

²⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. května 2004, sp. zn. 20 Cdo 1331/2003

²⁹ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 2 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-460-4.

³⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. února 2001, sp. zn. 29 Cdo 2357/2000

³¹ Srov. ustanovení § 241 OSŘ v účinném znění

2.4.2 Lhůta pro podání dovolání

Lhůta pro podání dovolání je dvouměsíční a počíná běžet dnem doručení napadeného rozhodnutí účastníku řízení. V případě chybějícího poučení je pak lhůta tříměsíční.³² V rámci změn, které nastaly v souvislosti s přijetím zákona č. 404/2012 Sb. se navrhovalo zkrácení lhůty pro podání dovolání ze dvou měsíců na jeden a v případě chybějícího poučení ze čtyř měsíců na tři. V obou případech mělo být důvodem těchto změn zvyšování právní jistoty účastníků řízení. To je dle zákonodárce třeba vzhledem k tomu, že dovolání může zasáhnou to právní moci a vykonatelnosti dovolání.³³ Jak je patrné ze současného znění příslušného ustanovení OSŘ, došlo pouze ke zkrácení lhůty v případě chybějícího poučení. To konečně doporučoval také Ústavněprávní výbor Poslanecké sněmovny.³⁴

2.4.3 Náležitosti dovolání

Náležitosti dovolání jsou dvojí. Jedná se jednak o obecné náležitosti podávání ve smyslu ustanovení § 42 odst. 4 OSŘ³⁵ a jednak jsou to zvláštní náležitosti, které jsou vyžadovány specificky pouze v případě dovolání ve smyslu ustanovení § 241a odst. 2 OSŘ. Specifickými náležitostmi jsou označení rozhodnutí, proti, kterému proti kterému rozhodnutí směřuje, v jakém rozsahu se rozhodnutí napadá, vymezení důvodu dovolání, v čem dovolatel spatřuje splnění předpokladů přípustnosti dovolání (§ 237 až 238a) a čeho se dovolatel domáhá (dovolací návrh). S účinností zákona č. 404/2012 Sb. došlo ke změně v úpravě dovolacího důvodu.

³² Srov. ustanovení § 240 OSŘ

³³ Vládní návrh zákona č. 404/2012 Sb. včetně důvodové zprávy. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. 2012 [cit. 2015-10-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=686&CT1=0>

³⁴ Sněmovní tisk 686/1, část č. 1/2, Usnesení UPV k tisku 686/0. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. 2012 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=686&ct1=1>

³⁵ Obecnými náležitostmi podání jsou podle § 42 odst. 4 OSŘ: označení soudu, jemuž je podání určeno; označení podatele, tedy toho, kdo se na soud obrací se svým podáním; označení, které věci se podání týká; uvedení toho, co se podáním sleduje; podpis; datum

Účinné znění OSŘ zná pouze jeden dovolací důvod, a to že „*rozhodnutí odvolacího soudu spočívá na nesprávném právním posouzení věci*“³⁶ Dovolatel tedy musí popsat, ve které konkrétní otázce posuzované odvolacím soudem toto nesprávné posouzení spatřuje a uvést, v čem spočívá jeho nesprávnost. Při tom nesmí odkazovat na svá dřívější podání a nesmí také uvádět nové skutečnosti ani nové důkazy.³⁷

2.5 Úkony soudu prvního stupně

Dovolání se podává u soudu prvního stupně.³⁸³⁹ Dříve než dojde k předložení věci Nejvyššímu soudu, provádí soud prvního stupně některé úkony.⁴⁰ Jedná se v podstatě o jakési předzpracování velké masy věcí, které tvoří nápad Nejvyššího soudu. Soud prvního stupně proto postupuje (resp. provádí předepsané úkony) tak, aby mohl Nejvyššímu soudu předat relevantní věci v co možná nejkratším čase. Za tím účelem kontroluje objektivní podmínky přípustnosti dovolání (např. splnění podmínky povinného zastoupení nebo aktivní legitimaci dovolatele). V případě, že některá z podmínek není splněna, může soud prvního stupně v některých případech vyzvat dovolatele k doplnění podání. Soud prvního stupně může dovolání též odmítnout pro jeho opožděné podání. V ostatních případech věci předává Nejvyššímu soudu.

2.6 Řízení u dovolacího soudu

Řízení před dovolacím soudem se koná zpravidla bez dokazování. To vyplývá z faktu, že v dovolacím řízení platí zákaz novot. Vzhledem k tomu, že dovolatel nesmí v dovolání uvádět žádné nové skutečnosti ani nové důkazy, jediné, co se tak

³⁶ Srov. ustanovení § 241a odst. 1 OSŘ v účinném znění

³⁷ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, 621 stran. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.

³⁸ Srov. ustanovení § 240 odst. 1 OSŘ

³⁹ Je však třeba připomenout, že podání dovolání u dovolacího soudu nebo dokonce u odvolacího soudu nemá ve smyslu ustanovení § 240 odst. 2 OSŘ za následek zmeškání lhůty na podání dovolání.

⁴⁰ Srov. ustanovení § 241b OSŘ

může před dovolacím soudem dokazovat je naplnění dovolacích důvodů. Z toho důvodu se ve smyslu ustanovení § 243a odst. 1 OSŘ⁴¹ jednání zpravidla nenařizuje, ale nařizuje se obvykle právě jen v případě, že se provádí dokazování. Je otázkou nakolik je tento postup v souladu se zásadou veřejnosti zakotvenou jak v Ústavě,⁴² tak také v LZPS.⁴³ Někteří autoři se totiž domnívají, že by nařízení jednání v dovolacím řízení nemělo být výjimkou, ale naopak pravidlem. Písemné řízení by pak mělo nastupovat jen ojediněle. Například Hartmanová⁴⁴ píše, že veřejné jednání by mělo být nařízeno vždy, když se v dovolacím řízení rozhoduje o meritě, tedy vždy, když Nejvyšší soud směřuje k vydání rozsudku.

V řízení o dovolání se v případě nařízení jednání postupuje analogicky podle ustanovení o průběhu odvolání.⁴⁵ Oproti řízení o odvolání se však řízení o dovolání vyznačuje několika zvláštnostmi. V řízení o dovolání tak nemůže dojít k přistoupení ani k záměně účastníků, nemůže dojít ke změně žalobního návrhu ani k uplatnění vzájemného návrhu a, jak jsem uvedla již výše, neuplatní se ani procesní nástupnictví z důvodu singulární sukcese. Nadto není možné ani přerušování řízení z vůle účastníků. Důvodem k tomu je vysoký zájem na co nejrychlejším vyřízení dovolání, neboť tento mimořádný opravný prostředek je zdrojem nežádoucí právní nejistoty, která má být co nejdříve odstraněna.⁴⁶

2.6.1 Rozsah přezkumu

Nejvyšší soud je v zásadě co do rozsahu přezkumu vázán rozsahem, ve kterém dovolatel napadá rozhodnutí odvolacího soudu.⁴⁷ Nicméně z tohoto pravidla existuje

⁴¹ Toto ustanovení stanovuje, že dovolací soud nařídí jednání, považuje-li to za potřebné.

⁴² Srov. čl. 96 odst. 2 Ústavy

⁴³ Srov. čl. 38 odst. 2 LZPS

⁴⁴ HARTMANOVÁ, H. *Realizace zásady veřejnosti a hospodárnosti v občanském soudním řízení ve vztahu k dovolání*. Právní rozhledy, 1999. č. 9

⁴⁵ Srov. ustanovení § 243a odst. 2 OSŘ

⁴⁶ WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, 621 stran. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.

⁴⁷ Srov. ustanovení § 242 odst. 2 OSŘ

několik výjimek. Jde jednak o případy, kde by přezkum v rozsahu vymezeném dovolatelem nemusel dávat smysl. Kromě toho existují výjimky v případě, že mohlo dojít k natolik závažným porušením, že je namístě se jím zabývat, i když sám dovolatel to nepožaduje.

Co se týče první skupiny výjimek, patří do ní případy závislých výroků. Jestliže tedy dovolatel napadl jeden výrok a nenapadl jiný výrok, který je ale na napadeném výroku závislý, je na místě zkoumat, zda nemá dojít ke změně či zrušení také v případě závislého výroku. Druhou výjimkou je případ nerozlučného účastenství,⁴⁸ kde se jedná o práva společná, protože se také rozhodnutí vztahuje na všechny účastníky a úkony jednoho z nerozlučných účastníků platí také pro ostatní nerozlučné účastníky. Třetí výjimka nastává v případě, že zákon předepisuje určitý způsob vypořádání vztahů mezi účastníky. Je však třeba dodat, že tyto výjimky se uplatní až v případě, že se dovolání proti v rozsahu vymezeném dovolatelem ukáže býti důvodným.

Druhou skupinu výjimek tvoří případy, kdy je z důvodu závažného porušení na místě, aby dovolací soud tyto vady přezkoumal, i když je dovolatel neuplatnil. Jedná se o případy vad řízení, pro které je možné podat žalobu pro zmatečnost a vad, které mohly mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

2.7 Rozhodnutí o dovolání

Až do účinnosti novely provedené zákonem č. 404/2012 Sb. bylo dovolací řízení plně podřízeno kasačnímu opravnému systému. Jestliže tedy Nejvyšší soud rozhodoval o dovolání, měl možnost buď dovolání zamítnout, a potvrdit tak napadené výroky rozhodnutí odvolacího soudu, nebo napadené výroky zrušit. S novelou účinnou k 1. lednu 2013 se však v oblasti rozhodování o dovolání objevil systém revizní. Jestliže je tedy rozhodnutí odvolacího soudu nesprávné a současně dosavadní výsledky řízení ukazují, že o věci je možné rozhodnout, může Nejvyšší

⁴⁸ Nerozlučné účastenství vymezuje ustanovení § 91 odst. 2 OSŘ

soud rozhodnout také ve věci samé, a změnit tak rozhodnutí odvolacího soudu.⁴⁹ Ve všech těchto výše uvedených případech rozhoduje Nejvyšší soud rozsudkem.

Vedle meritorních rozhodnutí může dovolací soud rozhodovat také o zastavení řízení nebo o odmítnutí dovolání. K zastavení řízení dochází v případě, že dovolatel nedodrží podmínku povinného zastoupení⁵⁰ a tento nedostatek se nepodařilo odstranit, v případě vad dovolání, pro něž nelze v řízení pokračovat, a v případě zpětvzetí dovolání. K odmítnutí dovolání pak Nejvyšší soud přistoupí, jestliže bylo dovolání podáno opožděně nebo bylo podáno osobou, která k tomu není oprávněna. Stejně tak bude dovolání odmítnuto, jestliže byl dovolatel marně vyzván k doplnění či opravě svého dovolání.

Zvláštní případ odmítnutí dovolání tvoří dovolání, která byla Nejvyšším soudem posouzena jako nepřijatelná a dovolání, která měla vady, jež se nepodařilo ve lhůtě odstranit a pro něž nelze v řízení pokračovat ve smyslu ustanovení § 241b odst. 3. V případě nemeritorních rozhodnutí rozhoduje Nejvyšší soud usnesením.

⁴⁹ Srov. ustanovení § 243d písm. b) OSŘ

⁵⁰ Podrobněji viz kapitolu 2.4.1 Účastníci řízení o dovolání výše

3 ZVLÁŠTNÍ ČÁST

Zvláštní část mé práce je věnována právní úpravě přípustnosti dovolání. Smyslem této části je analyzovat nejprve starou právní úpravu účinnou do 31. prosince 2012 a následně popsat úskalí, která v takto formulované úpravě spatřoval Ústavní soud, když ji svým nálezem ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11 zrušil. Poté popisují novou právní úpravu zavedenou k 1. lednu 2013. Poslední součástí zvláštní části pak spočívá v porovnání nové právní úpravy přípustnosti dovolání zavedené zákonem č. 404/2012 Sb. s požadavky, které na tuto úpravu stanovil právě Ústavní soud v uvedeném nálezu.

3.1 Přípustnost dovolání

Právní úprava účinná do 31. prosince 2012 shodně se současnou úpravou stanovovala, že dovoláním lze napadnout pravomocné rozhodnutí odvolacího soudu (tj. soudu krajského nebo vrchního), kterým odvolací soud rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutím soudů prvního stupně.⁵¹ Na základě ustálené judikatury Nejvyššího soudu pak lze doplnit, že napadeným rozhodnutím mohou být jak meritorní rozhodnutí, tak také další rozhodnutí odvolacího soudu vydaná v rámci řízení o odvolání.⁵² Naopak tam, kde krajské nebo vrchní soudy rozhodují jako nadřízené soudy (např. rozhodnutí o tom, zda je soudce nebo přísedící vyloučen ve smyslu ustanovení § 16 odst. 1 OSŘ), dovolání přípustné není. Zde je třeba striktně rozlišovat mezi pojmy „nadřízený soud“, který vyjadřuje určitý organizační vztah uvnitř struktury soudů, a „soud prvního stupně“, který vyjadřuje vztah instanční. Dle § 201 OSŘ lze odvoláním napadnout pouze rozhodnutí soudu prvního stupně. Lze-li tedy dovoláním napadnout pouze rozhodnutí odvolacího soudu a současně odvoláním lze napadnout pouze rozhodnutí soudu prvního stupně, pak je zřejmé, že

⁵¹ Srov. ustanovení § 236 OSŘ

⁵² Např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. února 1998, sp. zn. 2 Cdon 1037/97

ani dovolání ve věcech, v nichž rozhoduje soud nadřízený, nikoliv soud prvního stupně, není přípustné.⁵³

Určení, zda se v daném případě jedná o rozhodnutí odvolacího soudu či nikoli, má dopad také na to, jakým způsobem soud o dovolání rozhodne. Jestliže bude dovoláním napadeno jiné rozhodnutí, než je právě rozhodnutí odvolacího soudu, Nejvyšší soud, jako dovolací soud, takové řízení zastaví pro nedostatek funkční příslušnosti.⁵⁴ Naopak pokud napadeným rozhodnutím bude rozhodnutí odvolacího soudu, bude Nejvyšší soud nejprve zkoumat jeho přípustnost. V případě, že by se v daném případě ukázalo, že dovolání přípustné není, Nejvyšší soud jej pro tento nedostatek odmítne.⁵⁵

Základní předpoklady přípustnosti dovolání tedy zákon stanovuje následovně. V první řadě musí existovat pravomocné rozhodnutí, dále musí platit, že toto rozhodnutí vydal odvolací soud a konečně musí dovolání proti takovému rozhodnutí připouštět zákon.⁵⁶ Co se týče těchto předpokladů přípustnosti dovolání, je současná právní úprava stejná, jako tomu bylo v úpravě před novelou provedenou zákonem č. 404/2012 Sb. účinné do konce roku 2012. Stejně tak zůstalo zachováno, že dovolání musí směřovat proti výroku napadeného rozhodnutí odvolacího soudu, nikoliv pouze proti odůvodnění rozhodnutí.⁵⁷ Nejsou tedy přípustná dovolání, jimiž se dovolatel nedomáhá zrušení žádného z výroků odvolacího soudu, ale pouze považuje za nesprávné nebo nedostatečné jejich odůvodnění.

3.1.1 Přípustnost dovolání dle zákonné úpravy účinné do 31. prosince 2012

Na rozdíl od úpravy § 236 OSŘ popsané výše, která v souvislosti s přijetím zákona č. 404/2012 Sb. nedostála žádných změn, došlo v případě zbývající úpravy

⁵³ Srov. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. srpna 2001, sp. zn. 28 Cdo 1335/2001

⁵⁴ Srov. ustanovení § 243c odst. 1 a § 104 odst. 1 OSŘ

⁵⁵ Srov. ustanovení § 243b odst. 5 a § 218 písm. c) OSŘ

⁵⁶ Srov. ustanovení § 236 odst. 1 OSŘ

⁵⁷ Srov. ustanovení § 236 odst. 2 OSŘ

přípustnosti dovolání (tj. ustanovení §§ 237 – 238a OSŘ) k významným změnám. K těmto změnám došlo poté, co Ústavní soud svým náleznem sp. zn. Pl. ÚS 29/11 zrušil ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012. Toto ustanovení bylo jednou ze tří alternativ, kterými OSŘ pozitivním způsobem vymezoval podmínky přípustnosti dovolání. Dalšími dvěma byla přípustnost daná ustanoveními § 237 odst. 1 písm. a) a písm. b). Obě tato ustanovení upravovala tzv. objektivní přípustnost dovolání, když přípustnost zakládala na diformitě rozhodnutí soudu prvního stupně a rozhodnutí soudu odvolacího. První z těchto dvou případů objektivní přípustnosti stanovoval přípustnost v případě, že rozsudek či usnesení odvolacího soudu měnily rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé. Šlo tak o případy, kdy okolnosti významné pro rozhodnutí ve věci samé byly odvolacím soudem posouzeny odlišně oproti soudu prvního stupně, což mělo také vliv na obsah práv a povinností účastníků řízení.

V případě přípustnosti dovolání podle ustanovení § 231 odst. 1 b) OSŘ šlo rovněž o diformitu rozhodnutí soudu prvního stupně a soudu odvolacího. Rozhodnutí obou soudů jsou sice v tomto případě souhlasná, avšak pouze proto, že soud prvního stupně byl ve svém rozhodování vázán dříve vysloveným názorem odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 226 odst. 1 OSŘ. Takovou nesouhlasnost mezi rozsudky odvolacího soudu a soudu prvního stupně někteří autoři označují za tzv. skrytou diformitu.⁵⁸ Obdobně jako v předchozím případě je tak rozhodující, jaký vliv mělo odlišné posouzení věci na obsah práv a povinností účastníků.

Konečně třetí možností bylo ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ, které upravovalo subjektivní přípustnost dovolání, když stanovovalo:

„Dovolání je přípustné proti rozsudku odvolacího soudu a proti usnesení odvolacího soudu, jimiž bylo potvrzeno rozhodnutí soudu prvního stupně, jestliže dovolání není

⁵⁸ Např. DAVID, L.; IŠTVÁNEK, F.; JAVŮRKOVÁ, N.; KASÍKOVÁ, M.; LAVICKÝ, P. a kol. Občanský soudní řád: komentář. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 2 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). s. 1215 ISBN 978-80-7357-460-4

přípustné podle písmena b) a dovolací soud dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí má ve věci samé po právní stránce zásadní význam.“

Pro úplnost je třeba zmínit také ustanovení § 237 odst. 3 OSŘ. Toto ustanovení, přestože s ustanovením § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ úzce souvisí, nebylo a nemohlo být předmětem návrhu na zrušení, neboť bylo novelizováno dříve, než byl podán návrh na zrušení ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ.⁵⁹ Z toho důvodu by případný návrh na zrušení ustanovení § 237 odst. 3 OSŘ musel být v souladu s ustanovením § 66 odst. 1 zákona o Ústavním soudu⁶⁰ posouzen jako nepřipustný. Avšak vzhledem k tomu, že toto ustanovení objasňuje pojem „zásadní právní význam“, který je pro výklad ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) klíčový, považuji za nezbytné jej uvést:

„Rozhodnutí odvolacího soudu má po právní stránce zásadní význam [odstavec 1 písm.c)] zejména tehdy, řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak; k okolnostem uplatněným dovolacími důvody podle § 241a odst. 2 písm. a) a § 241a odst. 3 se nepřihlíží.“

Zrušením ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) osř se tak ustanovení § 237 odst. 3 OSŘ, byť v novelizované podobě, stalo obsoletním a v nové úpravě zavedené zákonem č. 404/2012 Sb. se již nevyskytuje.

V případě přípustnosti dovolání podle ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ se tak jednalo o dovolání proti rozsudku odvolacího soudu, kterým rozsudek soudu prvního stupně potvrzoval. V takovém případě přípustnost dovolání závisela na tom, zda má rozhodnutí odvolacího soudu ve věci samé po právní stránce zásadní význam. Prakticky tedy Nejvyšší soud musel posoudit právní význam daného rozhodnutí jako předběžnou otázku. Na rozdíl od případů popsanych v ustanoveních §§ 237 odst. 1

⁵⁹ Ke změně ustanovení § 237 odst. 3 došlo novelou OSŘ provedenou zákonem č. 7/2009 Sb.

⁶⁰ Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu

písm. a) a písm. b) OSŘ, které můžeme označit za nároková dovolání, se tedy v případě dovolání podle § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ jednalo o dovolání nenárokové.

Smyslem institutu nenárokového dovolání byla snaha o to, aby prostřednictvím přezkoumávání rozhodnutí zásadního právního významu docházelo ke sjednocování judikatury a utváření určitého právního názoru Nejvyššího soudu. Formulace předmětného ustanovení tak sleduje primárně tento cíl, čímž se podstatně liší od dovolání nárokových. Z příslušných ustanovení týkajících se nárokového dovolání je totiž na první pohled patrné, že jejich smyslem je v první řadě ochrana individuálních práv jednotlivých účastníků řízení.

S ohledem na téma této práce považuji za nutné připomenout též rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 604/2000,⁶¹ v němž Nejvyšší soud dovodil, že přípustnost dovolání nezávisí na tvrzení dovolatele, že příslušné napadené rozhodnutí odvolacího soudu má zásadní právní význam. Naopak, přípustnost dovolání nastává až v okamžiku, kdy dovolací soud shledá, že napadené rozhodnutí zásadní právní význam skutečně má.

OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012 vymezoval přípustnost dovolání také negativně.⁶² Jednalo se o případy, kdy ač byla naplněna některá podmínek přípustnosti dovolání podle § 237 odst. 1 písm. a) až c) OSŘ, nebylo dovolání přípustné. Těmito případy byly bagatelní věci,⁶³ některé věci upravené zákonem o rodině⁶⁴ a ve věcech mezinárodních únosů dětí. Dovolání bylo též přípustné proti potvrzujícímu nebo měnícímu rozhodnutím o žalobě na obnovu řízení a o zamítnutí

⁶¹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2000, sp. zn. 22 Cdo 604/2000

⁶² Srov. § 237 odst. 2 OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012

⁶³ Bagatelními věcmi se ve smyslu § 237 odst. 2 písm. a) OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012 rozumí věci, v nichž dovoláním dotčeným výrokem bylo rozhodnuto o peněžitém plnění nepřevyšujícím 50 000 Kč a v obchodních věcech 100 000 Kč

⁶⁴ Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, byl zrušen v rámci rekonstrukce občanského soudního práva provedené zákonem č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Úprava obsažená v zákoně o rodině se přesunula do občanského zákoníku

návrhu na změnu rozhodnutí po povolení obnovy řízení,⁶⁵ přičemž i v těchto případech se uplatnily výjimky dané negativním vymezením přípustnosti dovolání.⁶⁶ § 238a OSŘ obsahoval taxativní výčet případů, kdy sice nešlo o meritorní rozhodnutí, avšak jednalo se o rozhodnutí natolik závažná, že zákonodárce jejich přezkum prostřednictvím dovolání umožnil.^{67 68} Na rozdíl od ostatních případů se zde neuplatní omezení daná negativním vymezením přípustnosti dovolání.⁶⁹

Konečně v § 239 OSŘ byl obsažen taxativní výčet případů, kdy je dovolání přípustné proti nemeritorním rozhodnutím.⁷⁰

3.1.2 Nález Ústavního soudu Pl. ÚS 29/11

Ve svém nálezu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11 dovedlo plénum Ústavního soudu, že ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ je ústavně nekonformní, když uzavřelo, že:

„napadené ustanovení je do té míry neurčitou či vágní právní normou, že již nepředstavuje v reálném prostředí, tj. v možnostech obecné justice, předvídatelné právo (...), čímž se ocitá v rozporu s požadavky plynoucími z principu právního státu (čl. 1 odst. 1 Ústavy), z něhož lze požadavek na předvídatelnost práva dovodit.“⁷¹

⁶⁵ Srov. § 238 ve spojení s § 235h odst. 1 OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012

⁶⁶ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Linde Praha, 2011, 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0.

⁶⁷ Jednalo se o usnesení vydaná v insolvenčním řízení, usnesení, jimiž bylo rozhodnuto ve věcech žalob pro zmatečnost, a usnesení ve věcech výkonu rozhodnutí

⁶⁸ DAVID, Ludvík. *Občanský soudní řád: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 2 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-460-4

⁶⁹ Srov. § 238a odst 2 OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012

⁷⁰ Nemeritorními rozhodnutími jsou taková usnesení, která byla vydána odvolacím soudem v řízení o odvolání, avšak kterými odvolací soud nerozhoduje o odvolání, ale sám řeší procesní otázky, které vyvstanou v průběhu odvolacího řízení (§ 239 odst. 1 OSŘ) nebo které již předtím řešil soud prvního stupně (§ 239 odst. 2 OSŘ)

⁷¹ Nález Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, bod 67

Ústavní soud vycházel z toho, že, jak již judikoval dříve,⁷² jedním ze základních principů právního státu je princip předvídatelnosti zákona. V opačném případě by totiž nebyly splněny základní charakteristiky práva, a tak by nemohly být naplněny požadavky formálního právního státu. Ústavní soud také připomíná některé základní právní zásady, které musí každá právní úprava respektovat a které jsou odvoditelné ze zásad demokratického právního řádu. Jsou jimi zejména důvěra v právo, právní jistota a předvídatelnost právních aktů. V odůvodnění nálezu pak Ústavní soud uvádí několik argumentů, které mají podpořit tvrzení, že ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ je pro jeho adresáty nepředvídatelné, a tím pádem také v rozporu s principy právního státu, potažmo s Ústavou. V následujících podkapitolách shrnuji a komentuji hlavní argumenty, kterými Ústavní soud svůj nález, resp. zrušení ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012, odůvodnil. Těmito hlavními argumenty jsou (i) malá úspěšnost podaných nenárokových dovolání, (ii) vágnost pojmu „zásadní právní význam“ a (iii) nejednotný výklad předmětného ustanovení Nejvyšším soudem.

3.1.2.1 Malá úspěšnost podaných nenárokových dovolání

Prvním z argumentů uvedených Ústavním soudem byl fakt, že i přesto, že dovolatelé jsou před Nejvyšším soudem povinně odborně zastoupeni,⁷³ bylo podle analýzy vypracované analytickým oddělením Ústavního soudu shledáno celkem 80,58 % nenárokových dovolání nepřijatelnými.⁷⁴ Z toho Ústavní soud dovozuje, že i pro advokáty (příp. též notáře), jež dovolatele zastupují, je napadená právní úprava nejednoznačná. K tomu si dovoluji dvě poznámky. V první řadě se domnívám, že pouze z počtu dovolání odmítnutých pro nepřijatelnost nelze dovozovat protiústavnost úpravy. Dle mého názoru úspěšnost, resp. neúspěšnost osob, které využívají institutu, nemá žádným způsobem vliv na jeho ústavní konformitu. Pokud

⁷² Např. nález Ústavního soudu ze dne 15. února 2007, sp. zn. Pl ÚS 77/06

⁷³ Srov. ustanovení § 241 odst. 1 OSŘ

⁷⁴ Jedná se o analýzu 500 rozhodnutí Nejvyššího soudu z období od 1. září 2009 do 31. srpna 2010 ze dne 6. prosince 2011. Některá data vyplývající z této analýzy jsou uvedena v odůvodnění nálezu Ústavního soudu sp. zn. 29/11, bod 12

bychom připustili opak, znamenalo by to, že ústavnost tohoto institutu není vázána na soulad tohoto institutu, resp. jeho dopadů s Ústavou, ale že závisí na tom, kolik aktivně nelegitimovaných osob se rozhodne dovolání podat. Druhá poznámka se týká samotného procenta nepřipustných dovolání. Ústavní soud totiž dovozuje, že úspěšnost nenárokových dovolání je příliš nízká. Zde si dovolím parafrázovat odlišné stanovisko JUDr. Ivany Janů, která úspěšnost nenárokových dovolání srovnává s úspěšností ústavních stížností a dochází k závěru, že úspěšnost ústavních stížností je ještě nižší, což však dle jejího názoru také není důvodem k neústavnosti ústavní stížnosti.⁷⁵ K tomuto názoru se také přikláním.

3.1.2.2 Vágnost pojmu „zásadní právní význam“

II. senát Ústavního soudu, který podal návrh na zrušení ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ, svůj návrh odůvodnil mimo jiné tím, že toto ustanovení ponechává Nejvyššímu soudu prostor pro volnou úvahu o tom, zda předložené dovolání uzná za přípustné, respektive zda otázku v něm formulovanou uzná za otázku zásadního právního významu. Z toho důvodu je, podle Ústavního soudu, předmětné ustanovení příliš vágní a nespĺňuje požadavky kladené na něj, jako na normu omezující základní práva⁷⁶ ve smyslu čl. 4 odst. 2 Listiny. II. senát naopak klade následující požadavek, který by měla splňovat norma, aby ji bylo možno označit za předvídatelnou a potažmo také souladnou s ústavním pořádkem: *„Má-li ovšem jít o řádný zákon v materiálním smyslu, musí být pro účastníka řízení (po odborné poradě s advokátem, jehož přítomnost je v dovolacím řízení obligatorní) seznatelné, že zákonné pravidlo dopadá i na jeho případ. Naopak, za zákon v materiálním smyslu nelze považovat takovou úpravu, která pro svou vágnost a neurčitost neumožňuje účastníkovi řízení přizpůsobit své chování (rozhodnout o podání či nepodání dovolání) zákonu, neboť*

⁷⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, Odlišné stanovisko JUDr. Ivany Janů, bod 6. a násl.

⁷⁶ Ustanovení limituje základní právo na přístup k soudu ve smyslu čl. 36 odst. 1 Listiny.

*jeho obsah není seznatelný.*⁷⁷ Tento požadavek tedy znamená, že abychom danou normu mohli označit za souladnou s ústavním pořádkem, musí být účastníku předem zřejmé, zda jeho dovolání bude či nebude posouzeno jako přípustné. Vzhledem k tomu, že se jedná o ustanovení založené na neurčitém právním pojmu „po právní stránce zásadní právní význam“ dovedil Ústavní soud, že je třeba předvídatelnost takové normy zkoumat v návaznosti na judikaturu soudu, která normu vykládá.⁷⁸ Z uvedeného tedy plyne, že sama vágnost zákonného ustanovení, která je nutně spojena s použitím neurčitého právního pojmu, není důvodem, pro který by bylo lze toto ustanovení označit za rozporné s ústavním pořádkem. V opačném případě bychom totiž museli za protiústavní označit jakoukoli normu, která v sobě nějaký neurčitý právní pojem obsahuje.

Kromě toho II. senát argumentuje tím, že se jedná o normu, která limituje základní právo na přístup k soudu zakotvené v Listině, a proto musí splňovat určitá kritéria stanovená Listinou. Sám Ústavní soud však judikoval, že nic takového jako základní právo na opravný prostředek neexistuje.⁷⁹ Domnívám se, mimochodem ne zcela rozdílně od Ústavního soudu v jeho nález ze dne 28. dubna 2011, sp. zn. II. ÚS 3591/10, že základní právo na přístup k soudu ve smyslu Listiny je naplňováno prostřednictvím soudů prvního stupně a odvolacích soudů. Vzhledem k mimořádné povaze, kterou dovolání má (resp. by mělo mít), se nedomnívám, že by na dovolání měl existovat právní nárok. Naopak je třeba důsledně rozlišovat mezi cíly odvolání, které je ze své povahy retrospektivní a cíly dovolání, které mohou právě díky své výjimečnosti aspirovat i na naplňování prospektivní funkce tohoto opravného prostředku.

⁷⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, bod 5.

⁷⁸ K výkladu pojmu „po právní stránce zásadní význam“ Nejvyšším i Ústavním soudem viz kapitolu 3.1.2.3 Nejednotnost výkladu § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ v judikatuře Nejvyššího soudu

⁷⁹ Viz kapitolu 2.2 Funkce dovolání v českém právním řádu

3.1.2.3 Nejednotnost výkladu § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ v judikatuře Nejvyššího soudu

Druhým důvodem, pro nějž Ústavní soud nakonec shledal napadenou právní úpravu nepředvídatelnou, je nekonzistentnost judikatury Nejvyššího soudu co do výkladu ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ, zejména pak co do výkladu pojmu „po právní stránce zásadní právní význam“. Tu Ústavní soud spatřuje jednak mezi jednotlivými rozhodnutími Nejvyššího soudu a jednak v tom, že rozhodnutí Nejvyššího soudu často nerespektují rozhodnutí Ústavního soudu.⁸⁰

Nekonzistentnost mezi jednotlivými rozhodnutími Nejvyššího soudu spočívá podle Ústavního soudu v tom, že Nejvyšší soud vydal v minulosti řadu rozhodnutí, která si v otázce přípustnosti nenárokového dovolání vzájemně odporují, neboť jednotlivá rozhodnutí odlišně definují pojem „po právní stránce zásadní význam“,⁸¹ a to zejména vzhledem k tomu, že „zásadním právním významem“ je podmíněna přípustnost dovolání. Jak uvádím již výše, je pravda, že se v judikatuře Nejvyššího soudu lze setkat s odlišnými výklady pojmu „zásadní právní význam“.⁸² Současně Ústavní soud poukazuje na to, že se Nejvyšší soud nepřiklonil k výkladu, který Ústavní soud ve svých nálezech označil za ústavně konformní. Ústavní soud totiž ve svém nálezu sp. zn. IV. ÚS 128/05⁸³ vyjádřil, že ačkoli zákonodárce mohl úpravou přípustnosti dovolání sledovat účel sjednocování judikatury, nemůže tento účel převážit nad základním účelem dovolacího řízení, kterým je ochrana subjektivních práv účastníka. Co se týče sjednocování judikatury Nejvyšším soudem, uvádí Ústavní soud v témže nálezu, že: *„Tento účel nemůže převážit nad ochranou subjektivních práv účastníka řízení tak, že se ochrana subjektivního práva zcela vyprázdní a tento účastník se stává pouze jakýmsi "dodavatelem materiálu" pro sjednocování judikatury, nýbrž je třeba hledat vztah přiměřené rovnováhy mezi omezením práva na přístup k soudu a tímto účelem, který současně reprezentuje*

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, bod 56 a násl.

⁸¹ Nález Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, bod 58

⁸² Viz kapitolu 2.2 Funkce dovolání v českém právním řádu

⁸³ Nález Ústavního soudu ze dne 10. května 2005, sp. zn. IV. ÚS 128/05

veřejný zájem, jímž je v daném případě zajištění souladné aplikace a interpretace jednoduchého práva obecnými soudy.“

S touto argumentací Ústavního soudu se však nemohu ztotožnit. V první řadě ona tvrzená vnitřní nekonzistentnost judikatury Nejvyššího soudu, již Ústavní soud demonstruje na několika rozhodnutích,⁸⁴ souvisí s tím, že Ústavní soud označil ustálený výklad za ústavně nekonformní, a přiměl tak Nejvyšší soud ke změně své rozhodovací praxe. Nejvyšší soud tak vydal rozhodnutí sp. zn. 29 NSČR 66/2011,⁸⁵ v němž vyložil pojem „zásadní právní význam“ v souladu s nálezem Ústavního soudu. Toto rozhodnutí Nejvyšší soud navíc publikoval ve své Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek,⁸⁶ čímž dal najevo, že se k tomuto výkladu přiklání.⁸⁷ Tedy Ústavní soud nejprve přiměl Nejvyšší soud změnit výklad určitého pojmu, a poté Nejvyššímu soudu vytkl, že tento pojem vykládá nekonzistentně.

Na druhou stranu je pravda, že i po vydání usnesení sp. zn. 29 NSČR 66/2011 se v rozhodovací praxi Nejvyššího soudu objevila usnesení, která využívala starou interpretaci označenou Ústavním soudem za ústavně nekonformní. Nedomnívám se však, že by šlo o podstatnou část rozhodnutí Nejvyššího soudu, která by byla natolik významná, aby ji bylo možné označit za „nekonzistentní judikaturu Nejvyššího soudu“, jak tomu učinil Ústavní soud.⁸⁸ Budeme-li tedy na celou situaci pohlížet tak,

⁸⁴ Ústavní soud uvádí celou řadu usnesení Nejvyššího soudu v bodě 58 svého nálezu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11

⁸⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 29 NSČR 66/2011

⁸⁶ Rozhodnutí bylo publikováno pod číslem 34/2012

⁸⁷ Dovoluji si zde poznamenat, že k rozhodnutí o uveřejnění došlo v občanskoprávním a obchodním kolegiu Nejvyššího soudu dne 8. února 2012, tedy před rozhodnutím Ústavního soudu o zrušení ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ, a že Nejvyšší soud tento svůj záměr uvedené usnesení ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek zveřejnit deklaroval již ve svém vyjádření ze dne 30. ledna 2012, na něž mimo jiné odkazuje i samotný náleze Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11

⁸⁸ Soudci Ivana Janů, Vladimír Kůrka a Miroslav Výborný ve svých odlišných stanoviscích naopak shodně docházejí k závěru, že učinil-li Nejvyšší soud rozhodnutí, která jsou bezdůvodně rozporná s dosavadní rozhodovací praxí, či rozhodnutí, která jsou protiústavní, bylo by namísto tato rozhodnutí zrušit. Takové chybné rozhodování Nejvyššího soudu však není samo o sobě důvodem ke zrušení samotné normy.

že se vyskytla pluralita možných interpretací, přičemž jednu z nich Ústavní soud označil za ústavní, nejedná se o žádný nový problém. Ústavní soud totiž již v roce 1996 judikoval, že „*v situaci, kdy určité ustanovení právního předpisu umožňuje dvě různé interpretace, přičemž jedna je v souladu s ústavními zákony a mezinárodními smlouvami podle čl. 10 Ústavy České republiky, a druhá je s nimi v rozporu, není dán důvod zrušení tohoto ustanovení. Při jeho aplikaci je úkolem všech státních orgánů interpretovat dané ustanovení ústavně konformním způsobem.*“⁸⁹ Jestliže se tedy Ústavní soud výkladem ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ zabýval,⁹⁰ aniž by vyslovil závěr, že žádný z výkladů tohoto ustanovení není ústavně konformní, ale naopak ve svých nálezech stanovoval určité mantinely toho, co je a co není ústavně konformní výklad, znamená to, že určitý ústavně konformní výklad tohoto ustanovení existuje. Pak lze dané ustanovení jen těžko rušit pro jeho rozpor s Ústavou.

Nadto Ústavní soud ve svém výkladu přípustnosti nenárokového dovolání⁹¹ de facto upozaduje prospektivní funkci Nejvyššího soudu a naopak upřednostňuje zájem na ochraně subjektivních práv dovolatele. Považuji však za nutné se na tomto místě vrátit k funkci nenárokového dovolání a k zařazení tohoto institutu mezi ostatními opravnými prostředky. Je otázkou, zda v naší dvoustupňové soudní soustavě má mít Nejvyšší soud jako primární a jedinou funkci právě ochranu subjektivních práv účastníků řízení. Domnívám se, že nikoli. Jestliže totiž bylo smyslem nárokových dovolání⁹² naplňování retrospektivní funkce, tj. ochrana práv jednotlivců a náprava excesů nižších soudů, smyslem nenárokového dovolání bylo naplňování funkce retrospektivní. To dovozují zejména z výkladu ustanovení § 237 odst. 3 OSŘ, které poskytuje demonstrativní výčet případů, kdy má rozhodnutí odvolacího soudu po právní stránce zásadní právní význam. Jedná se zejména o případy, kdy rozhodnutí

⁸⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 8. října 1996, sp. zn. Pl. ÚS 5/96

⁹⁰ Ať už v nálezu ze dne 10. května 2005, sp. zn. IV. ÚS 128/05, v nálezu ze dne 2. prosince 2008, sp. zn. II. ÚS 323/07 nebo i v samotném nálezu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, kterým bylo ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ zrušeno

⁹¹ Nález Ústavního soudu ze dne 10. května 2005, sp. zn. IV. ÚS 128/05

⁹² Ve smyslu § 237 odst. 1) písm. a) a písm. b) OSŘ

odvolacího soudu „řeší-li právní otázku, která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo která je soudy rozhodována rozdílně, nebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak.“⁹³ Dovedil-li Ústavní soud výkladem tohoto ustanovení, že se toto ustanovení má vztahovat také na případy, kdy má dojít k nápravě chybného rozhodnutí v jednotlivých případech,⁹⁴ domnívám se, že se jedná o výklad velmi extenzivní.

Argumentuje-li Ústavní soud tím, že je-li přípustnost dovolání závislá na úvaze Nejvyššího soudu, dochází k vydávání nepředvídatelných rozhodnutí, dovolím si zde nabídnout následující protiargument. Bude-li se Nejvyšší soud zaměřovat na ochranu práv jednotlivých účastníků více, než na tvorbu konzistentní a smysluplné judikatury, bude vydávat řadu rozhodnutí, která však nebudou mít využití pro jiná řízení. Naopak pokud by Nejvyšší soud účelně vydával malé množství těch rozhodnutí, která mají význam pro sjednocování judikatury, bude možné v obdobných případech této judikatury využít. V důsledku toho tedy bude snazší obdobné případy posuzovat obdobně, což nakonec povede k větší předvídatelnosti, než by tomu bylo v případě mnohosti usnesení Nejvyššího soudu.⁹⁵

Na závěr této kapitoly si dovolím připomenout, že z vyjádření Kanceláře vládního zmocněnce pro zastupování České republiky před Evropským soudním dvorem⁹⁶ plyne, že ustálená judikatura ESLP považuje za konformní s článkem 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“),⁹⁷ jestliže se soud odmítne dovoláním zabývat z toho důvodu, že nezbuzuje žádnou významnou právní otázku. V takovém případě může dle ESLP stačit, když soud poskytne odkaz na ustanovení zákona, které mu umožňuje opravný prostředek odmítnout, aniž by byl

⁹³ Ustanovení § 237 odst. 3 OSŘ

⁹⁴ Viz pozn. č. 46

⁹⁵ Podobně např. KŘIVÁČKOVÁ, J., HAMULÁKOVÁ, K.: Nad nálezem Ústavního soudu o ústavnosti dovolání dle § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ a novou právní úpravou dovolacího řízení. *Právní rozhledy*. 2013, č. 5, s. 171

⁹⁶ Jedná se o vyjádření, které si v souvislosti s řízením o ústavnosti ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ vyžádal Ústavní soud a parafrázuje jej ve svém nálezu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, v bodě 10.

⁹⁷ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, publikovaná ve sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

povinen poskytovat jakékoli další odůvodnění. Domnívám se tedy, že z hlediska Úmluvy tak byla úprava obsažená v ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ zcela v pořádku. Zároveň je však třeba připomenout, že podle článku 53 Úmluvy mohou státy, které jsou stranami této Úmluvy, poskytnout vyšší standard ochrany, než jaký zajišťuje Úmluva, což ESLP také potvrdil ve své judikatuře.⁹⁸ Rozhodnutí vydaná na základě ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) by tedy zřejmě vyhovovala standardům stanoveným v Úmluvě, což však samo o sobě neznamená, že vyhovují také české právní úpravě, respektive české Ústavě.

3.1.2.4 Požadavky na novou úpravu vyplývající z nálezu Pl. ÚS 29/11

Ústavní soud v bodě 69. nálezu uvedl, že „*Ústavní soud chce respektovat svobodnou vůli zákonodárce, kterou vtělí do nové úpravy dovolání, nicméně připomíná, že tato úprava musí být do té míry předvídatelná, že přípustnost dovolání musí být zřejmá každému potencionálnímu dovoleteli ještě předtím, než opravný prostředek v podobě dovolání využije. (...) Nová úprava dovolání by měla mít jasnou teoretickou koncepci především v tom smyslu, jaké účely či funkce chce takový opravný prostředek sledovat (a to při respektu k dosavadní judikatuře Ústavního soudu a přirozeně též s ohledem na funkce, které má plnit Nejvyšší soud, viz shora) (...)*.“ O opravdovosti tohoto tvrzení pléna Ústavního soudu pochybuje soudce Vladimír Kůrka ve svém odlišném stanovisku, když upozorňuje, že „*Ústavní soud se nezbaví podezření, že prostřednictvím útoku proti tomuto ustanovení preemptivně zasáhl do předjímaného záměru novelizovat občanský soudní řád zcela jinou úpravou přípustnosti dovolání, již si spojuje s údajně nepřípustným "výběrovým" institutem tzv. a certioari. Sdělení nálezu v obiter dictu (bod 71.), že se "k této otázce" nevyjadřuje, působí poněkud licoměrně a zmíněné podezření spíše posiluje.*“⁹⁹ Na tomto místě je třeba připomenout, že záměr novelizovat právní úpravu dovolání deklarovalo Ministerstvo

⁹⁸ Např. Simon proti Německu, částečné rozhodnutí ze dne 6. června 1999, stížnost č. 33681/96 nebo Vokoun proti České republice, částečné rozhodnutí ze dne 20. března 2007, stížnost č. 20728/05

⁹⁹ Odlišné stanovisko soudce Vladimíra Kůrky k výroku a odůvodnění nálezu Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 29/11, bod I.

spravedlnosti již v březnu 2011¹⁰⁰ a usnesení, kterým II. senát navrhl plénu zrušit ustanovení § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ pro jeho rozpor s ústavním pořádkem, bylo vydáno až 13. září 2011.¹⁰¹ Konečně samotný nále, který ustanovení zrušil, byl vydán 21. února 2012. Z toho důvodu pak tedy skutečně zůstává otázkou, zda ze strany Ústavního soudu opravdu nemohlo jít o pokus o zásah do sféry moci zákonodárné, když v této věci začal jednat až poté, co došlo k zahájení prací na novele předmětného ustanovení. Přes veškeré pochybnosti je však zřejmé, že Ústavní soud vyjádřil požadavek, aby nová právní úprava byla předvídatelná natolik, aby jeho přípustnost byla dovolateli předem zřejmá. Dále Ústavní soud apeloval na zákonodárce, aby vytvořil jasnou koncepci, která jednoznačně určí účely a funkce, které má dovolání sledovat. K tomu Ústavní soud uvádí pět koncepcí, které dle něj lze pro přípustnost dovolání využít a které zároveň vyjadřují různé přístupy zákonodárce k účelu tohoto opravného prostředku. Pro první dvě možnosti je určující, komu je dána iniciativa k předkládání věcí Nejvyššímu soudu. Buď je možné svěřit procesní iniciativu do rukou účastníků řízení, nebo pověřit nižší soudy, aby samy předkládaly věci Nejvyššímu soudu jako předběžnou otázku. Další tři možnosti staví na obecných kritériích, kterými mohou být hodnota sporu, diformita předchozích rozhodnutí nebo význam jednotlivých právních věcí ve světle obecného zájmu.¹⁰² Kterákoli z těchto koncepcí však podle Ústavního soudu může být využita jen za současného zachování dostatečně určité formulace příslušného ustanovení OSŘ. Není tedy přípustná taková koncepce, kdy musí být před odmítnutím dovolání proveden jeho věcný přezkum, čímž se reguluje nápad věcí, o nichž má Nejvyšší soud meritorně rozhodovat.¹⁰³

¹⁰⁰ Ministr spravedlnosti představil reformu dovolacího řízení. Právní zpravodaj [online]. 2011, (95) [cit. 2015-10-05]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgfpxa6s7he2q>

¹⁰¹ Viz nále Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, bod 2.

¹⁰² Nále Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, bod 51.

¹⁰³ Nále Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, bod 54.

3.1.3 Přípustnost dovolání dle zákonné úpravy účinné od 1. ledna 2013

Dne 27. listopadu 2012 byla ve Sbírce zákonů v částce 148 pod číslem 404/2012 Sb. vyhlášena novela OSŘ, kterou se změnila koncepce přípustnosti dovolání. Od 1. ledna 2013 vešla tato nová úprava v účinnost.¹⁰⁴ Cílem následujících kapitol je tuto právní úpravu popsat a zhodnotit zejména s ohledem na závěry Ústavního soudu uvedené v jeho nálezu sp. zn. Pl. ÚS 29/11.¹⁰⁵

3.1.3.1 Důvody novelizace právní úpravy přípustnosti dovolání

Důvodová zpráva k návrhu zákona, který byl později publikován jako zákon č. 404/2012 Sb., uvádí několik cílů, které nová úprava sleduje.¹⁰⁶ Ve vztahu k dovolání jsou jimi zejména vyřešení neúnosného zatížení Nejvyššího soudu a posílení role Nejvyššího soudu jako sjednotitele judikatury. Oba tyto cíle vycházejí již z Programového prohlášení vlády ze 4. srpna 2010, kde se za účelem splnění těchto cílů navrhuje omezit dovolací důvody.¹⁰⁷ Důvodová zpráva k návrhu zákona dále uvádí, že navrhovaná právní úprava reflektuje také nález Ústavního soudu sp. zn. Pl. ÚS 29/11.¹⁰⁸

Neúnosné zatížení občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu je patrné už jen ze statistik zveřejňovaných samotným Nejvyšším soudem, které shrnuje následující tabulka.

¹⁰⁴ Sněmovní tisk 686. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna [online]. 2012 [cit. 2015-10-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6>

¹⁰⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11

¹⁰⁶ Vládní návrh zákona včetně důvodové zprávy. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna [online]. 2012 [cit. 2015-10-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6>

¹⁰⁷ Programové prohlášení Vlády České republiky. Vláda České republiky [online]. 2010 [cit. 2015-10-08]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/programove-prohlaseni-vlady-74853/>

¹⁰⁸ Nález Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11

Tabulka č. 1 – Statistika vyřízených dovolání v občanskoprávních a obchodních věcech¹⁰⁹

Rok	Nevyřízeno z minulého období	Nový nápad	Vyřízeno	Nevyřízeno
2005	2592	4747	4195	3144
2006	3144	5284	4432	3996
2007	3996	5534	4427	5103
2008	5103	5453	4942	5613
2009	5731	5309	5327	5595
2010	5595	4986	5515	5066
2011	5066	4559	5514	4111
2012	4111	3914	5000	3025

Z tabulky je patrné, že ač v posledních letech docházelo ke snižování počtu nevyřízených věcí, k vysokému zatížení občanskoprávního a obchodního kolegia Nejvyššího soudu patrně docházelo. Dále můžeme mezi lety 2005 a 2010, které byly při přípravě nové právní úpravy relevantní,¹¹⁰ pozorovat nárůst nevyřízených věcí z minulých let na více než dvojnásobek. Zároveň v letech 2008 – 2010 počet nevyřízených věcí z minulého období lehce převyšoval počet těch věcí, které se

¹⁰⁹ Zdroj pro vypracování tabulky: Nejvyšší soud - Rozhodovací činnost - Statistiky. *Nejvyšší soud ČR* [online]. [cit. 2015-10-06]. Dostupné z: http://nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/Edit/Rozhodovacicinnost~Statistiky?Open

¹¹⁰ Novela byla poprvé představena v březnu 2011. Statistiky z let 2011 a 2012 proto v té době ještě nebyly dostupné.

v daném roce podařilo vyřešit k čemuž ještě přibývalo obdobné množství věcí v rámci nového nápadu. Naopak pozitivní trend lze vysledovat od roku 2009, kdy počet vyřešených věcí poprvé převýšil počet nových věcí, čímž došlo také ke snížení celkového počtu nevyřízených věcí. Důvodová zpráva k návrhu zákona č. 404/2012 Sb. uvedený stav připisuje nepřiměřeně vysokému nápadu. Z toho důvodu nemůže být řešením nastalé situace pouhé zvýšení počtu soudců. To by naopak vedlo pouze k inflačnímu nárůstu nápadu. Vhodným řešením se proto jeví systémová změna. Nadto důvodová zpráva uvádí, že v zájmu urychlení řízení není třeba vždy striktně dodržovat kasační princip. Reaguje tak na situaci, kdy by Nejvyšší soud sice byl schopen v dané věci meritorně rozhodnout, a ukončit tak celou věc, avšak úprava před novelou mu to nedovolovala.

Vládní návrh, resp. k němu přiložená důvodová zpráva, též zdůrazňuje, že je třeba, aby rozhodovací praxe Nejvyššího soudu měla spíše prospektivní charakter. Upozorňuje na ni zejména v souvislosti s tehdy připravovanou rekodifikací občanského práva,¹¹¹ ale také v souvislosti s dalšími změnami právních předpisů obecně. Za neúnosnou tak považuje situaci, kdy se Nejvyšší soud vyjadřuje pouze k omezenému okruhu věcí, což mu neumožňuje náležitě sjednocovat rozhodovací praxi nižších soudů.¹¹²

3.1.3.2 Přípustnost dovolání v právní úpravě účinné od 1. ledna 2013

Nejzásadnější změnou, kterou zákon č. 404/2012 sb. přináší, je změna ve vymezení přípustnosti dovolání. Z původních tří variant na současnou jednu, která však obsahuje čtyři možné podmínky přípustnosti. Ta je i nadále vymezena v § 237 OSŘ, a to následovně:

¹¹¹ Zejm. tehdy připravovaný zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník a zákon č. 90/2012 Sb., Zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

¹¹² Vládní návrh zákona včetně důvodové zprávy. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna [online]. 2012 [cit. 2015-10-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=686&CT1=0>

„Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.“¹¹³

Zatímco dřívější právní úprava obsahovala dva případy nenárokového dovolání¹¹⁴ a jeden případ dovolání nárokového,¹¹⁵ nově vymezenou přípustnost dovolání zřejmě nelze zařadit ani do jedné kategorie. Posouzení, zda se jedná o nárokové či nenárokové dovolání totiž závisí na tom, zda v případě splnění určitých objektivně daných podmínek je dovolání přípustné vždy (nárokové dovolání), či zda přípustnost závisí na úvaze samotného dovolacího soudu (nenárokové dovolání).¹¹⁶ Dovolací důvod podle ustanovení § 237 OSŘ v účinném znění vymezuje čtyři alternativní možnosti, přičemž první tři jsou zcela objektivní, a tak zde není prostor pro úvahu Nejvyššího soudu o přípustnosti dovolání. Jedná se o případy, kdy napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení (i) se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, nebo (ii) která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, nebo (iii) je dovolacím soudem rozhodována rozdílně. Potud by tedy nově upravenou přípustnost dovolání bylo lze označit za nárokovou. Poslední možnost, tj. případ kdy má být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak, však ze své povahy zůstává závislá na úvaze Nejvyššího soudu. Zřejmě by nebylo možné stanovovat objektivní kritéria pro případ, kdy má dojít k překonání dosavadního vlastního názoru Nejvyššího soudu na určitou právní otázku. V poslední alternativě vymezené

¹¹³ Srov. ustanovení § 237 OSŘ ve znění účinném od 1. ledna 2013

¹¹⁴ Dovolací důvody podle ustanovení §237 odst. 1) písm. a) a písm. b) OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012

¹¹⁵ Dovolací důvod podle ustanovení §237 odst. 1) písm. c) OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012

¹¹⁶ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 10. května 2012, sp. zn. II. ÚS 458/10, bod 30.

v ustanovení § 237 OSŘ v účinném znění tak zůstává zachováno i nenárokové dovolání.

Nová úprava obsahuje jediný dovolací důvod, kterým je nesprávné právní posouzení věci. Nejvyšší soud tento pojem ve své judikatuře opakovaně vykládal takto:

„Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutkové zjištění), přičemž o mylnou aplikaci se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popř. ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.“¹¹⁷

Z uvedené citace tedy plyne, že dovolací důvod může být založen tím, že soud chybně použije jiný právní předpis, že správný předpis nesprávně vyloží, nebo že ze skutkových zjištění vyvodí nesprávné závěry. Naopak dovolací důvod nemůže spočívat v nesprávných zjištěních skutkových. Skutkovým zjištěním se podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu¹¹⁸ rozumí souhrn těch skutečností, kterými má odvolací soud skutkový stav za prokázaný. Jedná se o výsledek hodnocení provedených důkazů.

Oproti předchozí úpravě tak dochází ke zúžení dovolacího důvodu, neboť nadále nelze dovoláním namítat vady řízení, nesprávná skutková zjištění ani zmatečnost.

Stejně jako předchozí právní úprava obsahuje také úprava po novele negativní vymezení přípustnosti dovolání.¹¹⁹ Opět se jedná o taxativní výčet případů, kdy dovolání přípustné není, i kdyby jinak splňovalo podmínky přípustnosti.¹²⁰ Stále se jedná o některé věci týkající se rodinného práva.¹²¹ Celkem logicky byly do tohoto

¹¹⁷ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2010, sp. zn. 30 Cdo 4111/2009

¹¹⁸ Např. Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. července 2002, sp. zn. 22 Cdo 384/2001

¹¹⁹ Srov. ustanovení § 238 OSŘ ve znění účinném od 1. ledna 2013

¹²⁰ Občanský soudní řád: komentář. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-506-0.

¹²¹ Ustanovení § 238 odst 1 písm. a) sice nadále neodkazuje na zákon o rodině ale na část druhou NOZ. Jedná se však pouze o technickou změnu způsobenou tím, že zákon o rodině byl s účinností NOZ zrušen a jeho náplň byla přesunuta do NOZ

výčtu doplněny také věci upravené zákonem o registrovaném partnerství,¹²² čímž došlo k odstranění, dle mého názoru, bezdůvodně odlišného režimu pro manželství a registrované partnerství. Kromě rodinných (resp. partnerských) věcí zůstala zachována také nepřípustnost v bagatelních věcech.¹²³ Zároveň však nová úprava stanovila výjimku pro vztahy ze spotřebitelských smluv a pracovněprávní vztahy. Naopak, oproti předchozí úpravě zavádí zákon č. 404/2012 Sb. některé nové případy negativního vymezení přípustnosti dovolání. Jsou jimi nepřípustnost dovolání ve věcech odkladu provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce, dovolání proti usnesením, proti nimž je přípustná žaloba pro zmatečnost, dovolání proti usnesením, kterými bylo rozhodnuto o předběžném opatření, pořádkovém opatření, znalečném nebo tlumočném a dovolání proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto o žalobě z rušené držby. Ve všech těchto případech absolutní nepřípustnosti není přípustnost dovolání žádoucí buď proto, že se jedná o případy, kdy to vylučuje povaha věci, anebo jejich posouzení není třeba k tomu, aby byla zajištěna jednotnost a zákonnost rozhodování soudů.¹²⁴

Nová úprava obsahuje též úpravu přípustnosti dovolání proti některým jednostupňovým rozhodnutím odvolacího soudu. Jsou jimi dovolání proti rozhodnutí o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka, o přistoupení dalšího účastníka a o záměně účastníka.¹²⁵ Jedná se, svým způsobem, o samostatný dovolací důvod, neboť se na něj nevztahují podmínky přípustnosti dovolání stanovené v ustanovení § 237 OSŘ a neplatí zde ani negativní vymezení přípustnosti dovolání upravené v § 238 OSŘ.¹²⁶

¹²² Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

¹²³ Účinná úprava již nerozlišuje mezi občanskými a obchodními věcmi a stanovuje jednotnou hodnotu bagatelní věci ve výši do 50 000 Kč

¹²⁴ Vládní návrh zákona č. 404/2012 Sb. včetně důvodové zprávy. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. 2012 [cit. 2015-10-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=686&CT1=0>

¹²⁵ Srov ustanovení § 238a OSŘ ve znění účinném od 1. ledna 2013

¹²⁶ Občanský soudní řád: komentář. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-506-0

3.1.3.3 Změny související s přípustností dovolání účinné od 1. ledna 2013

Novelou OSŘ provedenou zákonem č. 404/2012 Sb. bylo v rámci právní úpravy institutu dovolání provedeno několik změn. Kromě změn v přípustnosti dovolání popsaných v předchozí podkapitole došlo zejména k následujícím změnám. Dovolání nadále není založeno na čistém kasačním principu, ale objevuje se zde nově princip revizní.¹²⁷ O odmítnutí dovolání pro nepřípustnost dle § 237 OSŘ musí nově rozhodnout celý senát Nejvyššího soudu.¹²⁸ A konečně se stanovuje lhůta pro vydání usnesení dovolacího soudu o odmítnutí dovolání.¹²⁹

První z uvedených změn, tj. zavedení revizního systému, považuji za nejvýznamnější. Tato změna reaguje na potřebu zrychlit soudní řízení a současně snížit zatížení soudů.¹³⁰ Za předchozí právní úpravy totiž Nejvyšší soud nemohl sám vydat nové rozhodnutí ve věci, ale musel napadené rozhodnutí vždy buď potvrdit, nebo zrušit.¹³¹ V případě zrušení se pak věc vracela k soudu nižšího stupně,¹³² čímž se celé řízení značně prodlužovalo. Nově tedy může Nejvyšší soud rozhodovat i ve věci samé, a to za splnění dvou podmínek. První z nich je, že odvolací soud rozhodl nesprávně a druhou, že dosavadní výsledky řízení ukazují, že je možné o věci rozhodnout.¹³³ Je zde tedy patrná snaha zákonodárce proklamovaná jak v programovém prohlášení vlády, tak v důvodové zprávě k návrhu zákona č. 404/2012 Sb. o zkrácení doby trvání soudního řízení.

Druhou významnou změnou je, že k přijetí usnesení o nepřípustnosti dovolání podle ustanovení § 237 OSŘ je třeba souhlasu všech členů senátu. Tato změna je reakcí na kritiku rozhodování o nepřípustnosti dovolání vyřčenou Ústavním soudem v jeho

¹²⁷ Srov. ustanovení § 243d písm. b) OSŘ ve znění účinném od 1. ledna 2013

¹²⁸ Srov. ustanovení § 243c odst. 2 OSŘ ve znění účinném od 1. ledna 2013

¹²⁹ Srov. ustanovení § 243c odst. 1 OSŘ ve znění účinném od 1. ledna 2013

¹³⁰ Srov. Vládní návrh zákona č. 404/2012 Sb. včetně důvodové zprávy. Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna [online]. 2012 [cit. 2015-10-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=686&CT1=0>

¹³¹ Srov. ustanovení § 243b odst. 2 OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012

¹³² Srov. ustanovení § 243b odst. 3 OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012

¹³³ Srov. ustanovení § 243d písm. b) OSŘ ve znění účinném od 1. ledna 2013

nálezu sp. zn. Pl. ÚS 29/11.¹³⁴ Rozhodování o subjektivní přípustnosti tak má být kvalifikovanější než tomu bylo před novelou. Naopak v případě, že Nejvyšší soud o nepřípustnosti rozhodne z některého z důvodů uvedených v ustanoveních § 238 nebo § 238a OSŘ se rozhoduje prostou většinou hlasů, jako tomu bylo před novelou. Pro úplnost, o nepřípustnosti z důvodů pozdního podání dovolání, podání dovolání osobou, která k tomu není oprávněna, nebo v případě nedoplnění nebo neopravení vadného dovolání může rozhodnout pouze předseda senátu nebo pověřený člen senátu, neboť se jedná o rozhodnutí velmi objektivní, které je snadné posoudit.

Poslední změnou zavedenou zákonem č. 404/2012 Sb. je stanovení lhůty Nejvyššímu soudu pro odmítnutí dovolání. Tato lhůta činí 6 měsíců ode dne, kdy byla věc Nejvyššímu soudu předložena a vztahuje se na jakékoli odmítnutí dovolání Nejvyšším soudem, tedy nejen na odmítnutí dovolání pro nepřípustnost, ale také z důvodu, že dovolání trpí vadami, které nebyly ve lhůtě odstraněny a pro které nelze v řízení pokračovat, z důvodu podání dovolání osobou, která k tomu není oprávněna, nebo z důvodu pozdního podání dovolání. I v této změně můžeme spatřovat snahu zákonodárce o zrychlení řízení před soudem s cílem upevnění právní jistoty účastníku proklamovanou také v důvodové zprávě k návrhu zákona, která uvádí: „*V těchto případech zájem na právní jistotě účastníků vyžaduje, aby o odmítnutí dovolání bylo rozhodnuto co nejdříve (...)*“.¹³⁵

Co se týče snahy o zkrácení civilního soudního řízení, nutno poznamenat, že od účinnosti zákona č. 404/2012 Sb., tj. od 1. ledna 2013 ke zkrácení průměrné doby trvání civilního řízení nedošlo. Vyplývá to ze statistiky zveřejněné Ministerstvem spravedlnosti v rámci statistické ročenky za rok 2014, která zahrnuje také údaje z předešlých let.¹³⁶ Z té je totiž patrné, že po postupném snižování délky řízení, které

¹³⁴ Komentář k ustanovení § 243c odst. 2 OSŘ in Občanský soudní řád: komentář. Vyd. 1. V Praze: C.H. Beck, 2013. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-506-0.

¹³⁵ Vládní návrh zákona č. 404/2012 Sb. včetně důvodové zprávy. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. 2012 [cit. 2015-10-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=686&CT1=0>, str. 42

¹³⁶ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistický přehled soudních agend: První část Rok 2014* [online]. 2014 [cit. 2015-10-19]. Dostupné z:

vyvrcholilo v roce 2011,¹³⁷ došlo v letech 2012 i 2013 ke zvýšení průměrné délky řízení. Zatímco v roce 2012 trvalo průměrné řízení 12,3 měsíců, v roce 2013 to bylo již 13,3 měsíců. Stejná hodnota byla zjištěna také v roce 2014. Od zavedení novely k 1. lednu 2013 tak ke snížení průměrné délky řízení nedošlo. Průměrná délka civilního řízení však závisí na celé řadě faktorů a bylo by jen těžko určit, jaký podíl na ní má právě úprava dovolání zkoumaná v této práci.

Naopak, co se týče průměrné délky samotného řízení před dovolacím soudem, došlo dle statistik Nejvyššího soudu k jejímu zkrácení. Dle informací poskytnutých mi v odpovědi na moji žádost o informace¹³⁸ se od roku 2010 délka řízení před Nejvyšším soudem na civilním úseku snižovala přibližně po lineární křivce. Zatímco v roce 2010 trvalo vyřízení věci zhruba jeden rok, na konci roku 2014 se již průměrná délka řízení pohybovala mezi 190 a 200 dny.¹³⁹ Ke zkracování průměrné délky řízení tedy docházelo postupně od roku 2010 rovnoměrně, nelze učinit závěr o tom, že by novela zavedená zákonem č. 404/2012 Sb. k 1. lednu 2013 znamenala sama o sobě zkrácení řízení před Nejvyšším soudem. Nicméně, vzhledem k tomu, že snaha o zkrácení řízení před Nejvyšším soudem je vládou i zákonodárci proklamována dlouhodobě, lze se domnívat, že toto snížení je právě výsledkem vícero dílčích změn, mezi něž změny učiněné k 1. lednu 2013 také patří.

3.1.4 Soulad nové právní úpravy přípustnosti dovolání s požadavky stanovenými v nálezu ÚS sp. zn. Pl. ÚS 29/11

Jak bylo popsáno výše, stanovil Ústavní soud ve svém nálezu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, kterým ke dni 31. prosince 2012 zrušil pro neústavnost právní úpravu dovolacího důvodu podle § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ ve znění účinném

http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy, str. 198

¹³⁷ Průměrná délka řízení byla v roce 2011 dle statistiky 10,2 měsíců

¹³⁸ Žádost o informace ve smyslu zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, podaná Nejvyššímu soudu dne 19. října 2015

¹³⁹ Odpověď na žádost o poskytnutí informace, zaslanou na Nejvyšší soud dne 19. října 2015 a evidovanou pod sp. zn. Zin 79/2015

do 31. prosince 2012, na novou úpravu přípustnosti dovolání požadavek předvídatelnosti. Tento požadavek dále specifikoval tak, že nová úprava má být do té míry předvídatelná, že přípustnost nebo nepřípustnost dovolání bude dovolateli známa ještě před tím, než se rozhodne tohoto opravného využít. Druhým požadavkem byla jasná teoretická koncepce dovolání, tedy stanovení, jakého cíle a účelu má institut dovolání dosahovat.¹⁴⁰

Co se týče prvního požadavku Ústavního soudu, nelze říci, že by tento byl zcela naplněn. Aby totiž bylo možné splnit tento požadavek do té míry, ve které jej vymezuje Ústavní soud, tj. že má být potencionálnímu dovolateli předem známo, zda jeho dovolání bude úspěšné či nikoliv, musel by být dovolací důvod vystavěn na zcela objektivních kritériích, tedy být zcela nárokový. Jak jsem blíže popsala výše,¹⁴¹ v rámci dovolacího důvodu podle účinného znění OSŘ lze rozlišit čtyři podmínky, přičemž tři z nich jsou objektivní a jedna subjektivní. Má-li tedy být dovolání přípustné na základě některé z prvních třech podmínek, lze předem určit, zda dovolání přípustné bude nebo nebude, jak to požaduje Ústavní soud. Naopak, má-li být dovolání přípustné podle čtvrté podmínky (tj. má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak), je nutno uzavřít, že toto závisí pouze na posouzení Nejvyššího soudu, a tedy není možné, aby přípustnost dovolání byla dovolateli předem známa. Z toho tedy plyne, že nová úprava dovolacího důvodu, resp. její posledně zmíněná část, nesplňuje podmínku předvídatelnosti v té míře, ve které ji požadoval Ústavní soud.

Na druhou stranu je tato čtvrtá podmínka jedinou z podmínek uvedených v § 237 OSŘ v účinném znění, která umožňuje Nejvyššímu soudu změnit svůj ustálený právní názor na určitou problematiku. To Nejvyššímu soudu umožňuje flexibilně reagovat na změny ve společnosti i v právním řádu, ale také upravovat vlastní interpretaci práva v případě, že se ukáže být nesprávnou, zastaralou a podobně. Z toho důvodu je podstatné, aby tato možnost byla Nejvyššímu soudu zachována.

¹⁴⁰ Viz náleží Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, bod. 69

¹⁴¹ Viz kapitulu 3.1.3.2 Přípustnost dovolání v právní úpravě účinné od 1. ledna 2013

Nabízí se tak otázka, zda je vůbec možné současně zachovat Nejvyššímu soudu možnost korigovat vlastní právní názor a současně dostát požadavku Ústavního soudu na předvídatelnost právní úpravy přípustnosti dovolání. Domnívám se, že nikoliv. Hovoříme-li totiž o tom, že má Nejvyšší soud změnit svůj právní názor na danou věc, je to pouze a jedině Nejvyšší soud, kdo o tom může rozhodnout. V opačném případě by totiž samozřejmě došlo k zásadnímu narušení nezávislosti Nejvyššího soudu. Z toho důvodu se nedomnívám, že by bylo možné stanovit objektivní kritéria přípustnosti dovolání, nadto taková, která budou dopředu známá a zhodnotitelná potencionálním dovolatelem, pro případ, že má dojít ke změně právního názoru Nejvyššího soudu. Ne zcela naplněný požadavek na absolutní předvídatelnost je však zde vyvážen důležitou možností Nejvyššího soudu korigovat vlastní právní názor. Nadto je třeba připomenout, že se jedná jen o jednu ze čtyř možností nabízených právní úpravou, a to možnost, která by vzhledem ke svému účelu měla být Nejvyšším soudem využívána pouze velmi výjimečně. I z dosavadní praxe před Nejvyšším soudem je zřejmé, že není obvyklé, aby soud měnil svůj ustálený právní názor. Pokud už k tomu však dochází, mívá pro to Nejvyšší soud důležité důvody.¹⁴² Z toho dovozují, že přestože nová úprava zcela nenaplnuje tento první požadavek Ústavního soudu, nelze ji označit za protiústavní.

Kromě požadavku na vyšší míru předvídatelnosti vyslovil Ústavní soud také požadavek na jasnou teoretickou koncepci přípustnosti dovolání. K tomu lze poznamenat, že v nové právní úpravě došlo ke změně opravného systému ze systému

¹⁴² PAVLIŠ, Tomáš a Jiří DEDUCH. Ohlédnutí po roce účinnosti nové právní úpravy civilního dovolání. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2014, č. 5.

kasačního na systém revizní.¹⁴³ Dále došlo k posílení role Nejvyššího soudu jako sjednotitele rozhodování soudů nižších stupňů.¹⁴⁴ To je umožněno zejména tím, že

1.1.1.1 ¹⁴³ Viz také kapitolu 3.1.3.2 Přípustnost dovolání v právní úpravě účinné od 1. ledna 2013

Nejzásadnější změnou, kterou zákon č. 404/2012 sb. přináší, je změna ve vymezení přípustnosti dovolání. Z původních tří variant na současnou jednu, která však obsahuje čtyři možné podmínky přípustnosti. Ta je i nadále vymezena v § 237 OSŘ, a to následovně:

„Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu nebo která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.“

Zatímco dřívější právní úprava obsahovala dva případy nenárokového dovolání a jeden případ dovolání nárokového, nově vymezenou přípustnost dovolání zřejmě nelze zařadit ani do jedné kategorie. Posouzení, zda se jedná o nárokové či nenárokové dovolání totiž závisí na tom, zda v případě splnění určitých objektivně daných podmínek je dovolání přípustné vždy (nárokové dovolání), či zda přípustnost závisí na úvaze samotného odvolacího soudu (nenárokové dovolání). Dovolací důvod podle ustanovení § 237 OSŘ v účinném znění vymezuje čtyři alternativní možnosti, přičemž první tři jsou zcela objektivní, a tak zde není prostor pro úvahu Nejvyššího soudu o přípustnosti dovolání. Jedná se o případy, kdy napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení (i) se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe odvolacího soudu, nebo (ii) která v rozhodování odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena, nebo (iii) je dovolacím soudem rozhodována rozdílně. Potud by tedy nově upravenou přípustnost dovolání bylo lze označit za nárokovou. Poslední možnost, tj. případ kdy má být

dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak, však ze své povahy zůstává závislá na úvaze Nejvyššího soudu. Zřejmě by nebylo možné stanovovat objektivní kritéria pro případ, kdy má dojít k překonání dosavadního vlastního názoru Nejvyššího soudu na určitou právní otázku. V poslední alternativě vymezené v ustanovení § 237 OSŘ v účinném znění tak zůstává zachováno i nenárokové dovolání.

Nová úprava obsahuje jediný dovolací důvod, kterým je nesprávné právní posouzení věci. Nejvyšší soud tento pojem ve své judikatuře opakovaně vykládal takto:

„Nesprávným právním posouzením je omyl soudu při aplikaci práva na zjištěný skutkový stav (skutkové zjištění), přičemž o mylnou aplikaci se jedná, jestliže soud použil jiný právní předpis, než který měl správně použít, nebo aplikoval sice správný právní předpis, ale nesprávně jej vyložil, popř. ze skutkových zjištění vyvodil nesprávné právní závěry.“

Z uvedené citace tedy plyne, že dovolací důvod může být založen tím, že soud chybně použije jiný právní předpis, že správný předpis nesprávně vyloží, nebo že ze skutkových zjištění vyvodí nesprávné závěry. Naopak dovolací důvod nemůže spočívat v nesprávných zjištěních skutkových. Skutkovým zjištěním se podle ustálené judikatury Nejvyššího soudu rozumí souhrn těch skutečností, kterými má odvolací soud skutkový stav za prokázaný. Jedná se o výsledek hodnocení provedených důkazů.

Oproti předchozí úpravě tak dochází ke zúžení dovolacího důvodu, neboť nadále nelze dovoláním namítat vady řízení, nesprávná skutková zjištění ani zmatečnost.

Stejně jako předchozí právní úprava obsahuje také úprava po novele negativní vymezení přípustnosti dovolání. Opět se jedná o taxativní výčet případů, kdy dovolání přípustné není, i kdyby jinak splňovalo podmínky přípustnosti. Stále se jedná o některé věci týkající se rodinného práva. Celkem logicky byly do tohoto výčtu doplněny také věci upravené zákonem o registrovaném partnerství, čímž došlo k odstranění, dle mého názoru, bezdůvodně odlišného režimu pro manželství a

po novele má dovolací soud možnost se vyjadřovat k širšímu okruhu věcí, než tomu bylo za úpravy předchozí. Jak bylo uvedeno v předchozích odstavcích, změnila se také celá koncepce dovolacího důvodu podle § 237 OSŘ.

registrované partnerství. Kromě rodinných (resp. partnerských) věcí zůstala zachována také nepřipustnost v bagatelních věcech. Zároveň však nová úprava stanovila výjimku pro vztahy ze spotřebitelských smluv a pracovněprávní vztahy. Naopak, oproti předchozí úpravě zavádí zákon č. 404/2012 Sb. některé nové případy negativního vymezení přípustnosti dovolání. Jsou jimi nepřipustnost dovolání ve věcech odkladu provedení výkonu rozhodnutí nebo exekuce, dovolání proti usnesením, proti nimž je přípustná žaloba pro zmatečnost, dovolání proti usnesením, kterými bylo rozhodnuto o předběžném opatření, pořádkovém opatření, znalečném nebo tlumočném a dovolání proti usnesení, jímž bylo rozhodnuto o žalobě z rušené držby. Ve všech těchto případech absolutní nepřipustnosti není přípustnost dovolání žádoucí buď proto, že se jedná o případy, kdy to vylučuje povaha věci, anebo jejich posouzení není třeba k tomu, aby byla zajištěna jednotnost a zákonnost rozhodování soudů.

Nová úprava obsahuje též úpravu přípustnosti dovolání proti některým jednostupňovým rozhodnutím odvolacího soudu. Jsou jimi dovolání proti rozhodnutí o tom, kdo je procesním nástupcem účastníka, o vstupu do řízení na místo dosavadního účastníka, o přistoupení dalšího účastníka a o záměně účastníka. Jedná se, svým způsobem, o samostatný dovolací důvod, neboť se na něj nevztahují podmínky přípustnosti dovolání stanovené v ustanovení § 237 OSŘ a neplatí zde ani negativní vymezení přípustnosti dovolání upravené v § 238 OSŘ.

Změny související s přípustností dovolání účinné od 1. ledna 2013

¹⁴⁴ Vládní návrh zákona č. 404/2012 Sb. včetně důvodové zprávy. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. 2012 [cit. 2015-10-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=686&CT1=0>

Ústavní soud v předmětném nálezu vymezil celkem pět teoretických koncepcí, na kterých může být přípustnost dovolání vystavěna.¹⁴⁵ Mezi prvními dvěma se rozlišuje podle toho, komu je dána procesní iniciativa. V tomto bodě zůstává právní úprava OSŘ stejná, jako tomu bylo před novelou, když ponechává procesní iniciativu v rukou účastníků řízení. Ústavní soud dále uvedl tři kritéria, na kterých může být přípustnost dovolání vystavěna. Jsou jimi hodnota sporu, diformita předchozích rozhodnutí a význam jednotlivých právních věcí ve světle obecného zájmu. Zákodárce v nové úpravě využívá dvou z těchto kritérií, a to hodnotu sporu a význam věcí. Kritériu hodnoty sporu se projevuje v odmítnutí bagatelních věcí a kritériu významu věci ve světle obecného zájmu pak lze spatřovat ve vymezení přípustnosti dovolání v ustanovení § 237 OSŘ. Kritérium diformity ve smyslu protichůdných rozhodnutí soudu prvního stupně a soudu odvolacího se již v nové právní úpravě dovolání neobjevuje.

Domnívám se tedy, že k naplnění požadavku na stanovení jasné koncepce přípustnosti dovolání došlo. Na druhou stranu je zřejmé, že tato koncepce příliš neodpovídá závěrům vysloveným Ústavním soudem v jeho nálezu 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11. Že bude Ústavní soud s touto koncepcí spokojen i po obsahové stránce bych si tak tvrdit netroufala.

¹⁴⁵ Viz kapitolu 3.1.2.4 Požadavky na novou úpravu vyplývající z nálezu Pl. ÚS 29/11

4 ZÁVĚR

Cílem této práce bylo popsat a rozebrat změny, kterých dostála úprava přípustnosti dovolání v souvislosti s novelou OSŘ provedenou zákonem č. 404/2012 Sb. V době, kdy byla tato novela připravována, vydal Ústavní soud nález ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, ve kterém vytkl některé nedokonalosti, které v úpravě účinné do 31. prosince 2012 spatřoval. Současně stanovil Ústavní soud některé požadavky na novou právní úpravu dovolání.

Moje práce je rozdělena na dvě hlavní části, a to obecnou část a zvláštní část. Cílem obecné části je poskytnout čtenáři orientaci v tématu a zejména vybudovat určitý teoretický základ pro lepší pochopení argumentací použitých v části zvláštní. Proto jsem v obecné části uceleně popsala institut dovolání. Zaměřila jsem se zejména na jeho funkce, neboť ty jsou nezbytnou součástí úvah o konstrukci přípustnosti dovolání v každém právním řádu. Dovolání v českém právním řádu, podobně jako jinde ve světě, naplňuje dvě základní funkce, a to funkci retrospektivní a funkci prospektivní. Konstrukce přípustnosti dovolání je pak hledáním jakési rovnováhy mezi oběma těmito funkcemi.

Ve zvláštní části jsem se již podrobně zaměřila na právní úpravu přípustnosti dovolání. Pro lepší orientaci jsem zvolila chronologický postup. Nejprve jsem tedy popsala právní úpravu přípustnosti dovolání účinnou do 31. prosince 2012. Tuto úpravu poté zrušil ústavní soud svým nálezem ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11. V další části práce proto rozebírám tento nález a jednotlivé argumenty Ústavního soudu v něm obsažené, včetně požadavků, které Ústavní soud stanovil pro novou právní úpravu přípustnosti dovolání. Po vydání tohoto nálezu došlo ke zrušení předmětné právní úpravy dovolání a k jejímu nahrazení právní úpravou novou. Tuto novou právní úpravu zavedenou zákonem č. 404/2012 Sb. proto popisuji posledně. Na závěr zvláštní části hodnotím novou právní úpravu z hlediska kritérií vyčleněných Ústavním soudem v rámci nálezu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11. Pokouším se tak zodpovědět otázku položenou již v úvodu této práce, tedy zda nová

právní úprava vyhovuje standardům kladeným na ni Ústavním soudem, potažmo zda je tato nová právní úprava v souladu s Ústavou.

Ústavní soud vytýkal staré právní úpravě, resp. ustanovení § 237 odst. 1) písm. c) OSŘ ve znění účinném do 31. prosince 2012, zejména její nepředvídatelnost. Tento svůj závěr podpořil následujícími důvody. Zaprvé nepředvídatelnost úpravy dovedl z malé úspěšnosti dovolatelů vyplývající ze statistiky odmítnutých dovolání. Dále kritizoval použití pojmu „po právní stránce zásadní význam“ pro jeho vágnost. Konečně argumentoval judikaturou Nejvyššího soudu, kterou označil nejen za vnitřně rozpornou, ale také za odporující judikatuře Ústavního soudu. Z těchto důvodů také napadené ustanovení zrušil pro rozpor s Ústavou.

Pro novou právní úpravu vyslovil Ústavní soud zejména požadavek předvídatelnosti. Ten stanovil tak, že potenciálnímu dovolateli má být předem známé, zda jeho případné dovolání bude nebo nebude přípustné. Kromě tohoto požadavku stanovil Ústavní soud také požadavek na jasnou novou teoretickou koncepci přípustnosti dovolání.

Analýzou nové úpravy přípustnosti dovolání jsem došla k závěru, že první požadavek (tj. požadavek na předvídatelnost) nebyl zcela splněn. Přípustnost dovolání může být totiž ve smyslu § 237 OSŘ ve znění účinném od 1. ledna 2013 založena na čtyřech alternativních podmínkách. První tři podmínky jsou objektivního charakteru, a tak lze přípustnost na jejich základě předvídat, a to do míry požadované Ústavním soudem. Naopak posouzení naplnění poslední z podmínek závisí plně na uvážení Nejvyššího soudu. To samo o sobě vylučuje absolutní předvídatelnost přípustnosti dovolání, jak ji požaduje Ústavní soud. Zároveň však tato alternativa poskytuje Nejvyššímu soudu možnost změnit svůj právní názor na danou problematiku. To umožňuje Nejvyššímu soudu flexibilně reagovat na společenské i právní změny a také korigovat vlastní právní názor v případě, že je třeba jej z nějakého důvodu změnit. Domnívám se, že tato možnost je natolik zásadní pro

naplňování funkcí Nejvyššího soudu, že je schopna vyvážit jistou nepředvídatelnost přípustnosti dovolání.

Zákonodárce tak jistě přichází s novou koncepcí přípustnosti dovolání, jak požadoval Ústavní soud. Přestože tato koncepce příliš neodpovídá požadavkům Ústavního soudu vytyčeným v jeho nálezu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11, domnívám se, že se jedná o úpravu, která je v souladu s Ústavou. Domnívám se tedy, že přestože nová právní úprava nespĺňuje kritérium předvídatelnosti tak, jak jej stanovil Ústavní soud, nelze tuto novou úpravu označit za neústavní.

SEZNAM ZKRATEK

ESLP	Evropský soud pro lidská práva
LZPS	Ústavní zákon č. 2/1993 Sb. ve znění ústavního zákona č. 162/1998 Sb., Listina základních práv a svobod
NOZ	Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník
Nejvyšší soud	Nejvyšší soud České republiky
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
Úmluva	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, publikovaná ve sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
Ústavní soud	Ústavní soud České republiky

SEZNAM POUŽITÝCH PRAMENŮ

Právní předpisy

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod, ve znění pozdějších předpisů

Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, publikovaná ve sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí č. 209/1992 Sb.

Zákon č. 319/1948 Sb., o zlidovění soudnictví

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 519/1991 Sb., kterým se mění a doplňuje občanský soudní řád a notářský řád

Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím

Zákon č. 115/2006 Sb., o registrovaném partnerství

Zákon č. 7/2009 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník

Zákon č. 90/2012 Sb., Zákon o obchodních společnostech a družstvech (zákon o obchodních korporacích)

Zákon č. 404/2012 Sb., kterým se mění zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony

Judikatura

Rozhodnutí ESLP Simon proti Německu, částečné rozhodnutí ze dne 6. června 1999, stížnost č. 33681/96

Rozhodnutí ESLP Vokoun proti České republice, částečné rozhodnutí ze dne 20. března 2007, stížnost č. 20728/05

Nález Ústavního soudu ze dne 31. října 2001, sp. zn. Pl. ÚS 15/01

Nález Ústavního soudu ze dne 10. května 2005, sp. zn. IV. ÚS 128/05

Nález Ústavního soudu ze dne 15. února 2007, sp. zn. Pl ÚS 77/06

Nález Ústavního soudu ze dne 2. prosince 2008, sp. zn. II. ÚS 323/07

Nález Ústavního soudu ze dne 28. dubna 2011, sp. zn. II. ÚS 3591/10

Nález Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11

Nález Ústavního soudu ze dne 10. května 2012, sp. zn. II. ÚS 458/10

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. února 1998, sp. zn. 2 Cdon 1037/97

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. ledna 2001, sp. zn. 22 Cdo 604/2000

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 1. února 2001, sp. zn. 29 Cdo 2357/2000

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. srpna 2001, sp. zn. 28 Cdo 1335/2001

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. července 2002, sp. zn. 22 Cdo 384/2001

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. května 2004, sp. zn. 20 Cdo 1331/2003

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 21. prosince 2010, sp. zn. 30 Cdo 4111/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 30. listopadu 2011, sp. zn. 29 NSČR 66/2011

Odborná literatura

BOBEK, Michal, Zdeněk KÜHN, Pavel MOLEK, Radim POLČÁK a Ladislav VYHNÁNEK. *Judikatura a právní argumentace*. 2., přepracované a aktualizované vyd. Praha: Auditorium, 2013, 494 s. ISBN 978-80-87284-35-3.

BUREŠ, J. et al.: *Občanský soudní řád. Komentář*. II. díl. Praha. C. H. Beck, 2003, s. 1047, ISBN: 978-80-7400-107-9.

DAVID, L.; IŠTVÁNEK, F.; JAVŮRKOVÁ, N.; KASÍKOVÁ, M.; LAVICKÝ, P. a kol. *Občanský soudní řád: komentář*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2009, 2 sv. Komentáře (Wolters Kluwer ČR). ISBN 978-80-7357-460-4.

HAVLÍČEK, Karel (ed.). *Občanské soudní řízení: soudcovský komentář* Vydání 1. Praha: Havlíček Brain Team, 2014. ISBN 978-80-87109-51-9.

KNAPP, Viktor. *Teorie práva*. Vyd. 1., 3. dot. Praha: C. H. Beck, 1995, xvi, 247 s. Beckovy právnické učebnice. ISBN 80-7179-028-1.

Občanský soudní řád: komentář. Vyd. 1. V Praze: C. H. Beck, 2013. Beckova edice komentované zákony. ISBN 978-80-7400-506-0.

WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 6., aktualiz. vyd. Praha: Linde Praha, 2011, 711 s. ISBN 978-80-7201-842-0.

WINTEROVÁ, Alena a MACKOVÁ, Alena. *Civilní právo procesní: vysokoškolská učebnice*. 7. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2014, 621 s. Učebnice (Linde). ISBN 978-80-7201-940-3.

WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, 621 stran. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.

Odborná periodika

BOBEK, Michal: *Curia ex machina: o smyslu činnosti nejvyšších a ústavních soudů*. *Právní rozhledy*. 2006, č. 22, mimořádná příloha, s. 4

BUZEK, L.: *Právo a omylnost*. *Jurisprudence*. 2008, č. 5, s. 23

HARTMANOVÁ, H. *Realizace zásady veřejnosti a hospodárnosti v občanském soudním řízení ve vztahu k dovolání*. *Právní rozhledy*, 1999. č. 9

KŘIVÁČKOVÁ, j., HAMULÁKOVÁ, K.: *Nad nálezem Ústavního soudu o ústavnosti dovolání dle § 237 odst. 1 písm. c) OSŘ a novou právní úpravou dovolacího řízení*. *Právní rozhledy*. 2013, č. 5, s. 171

KÜHN, Z.: Civilní dovolání v zákrutech ústavní justice. *Právní rozhledy*. 2012, č. 22, s. 771

PAVLIŠ, Tomáš a Jiří DEDUCH. Ohlédnutí po roce účinnosti nové právní úpravy civilního dovolání. *Právní rozhledy*. Praha: C. H. Beck, 2014, č. 5

ZAHRADNÍKOVÁ, R.: Prvky moderního kontinentálního civilního procesu potřebné pro zefektivnění poskytování soudní ochrany. *Jurisprudence*. 2014, č. 2, str. 9

Elektronické zdroje

Důvodová zpráva k novele OSŘ provedené zákonem č. 519/1991 Sb., dostupná z http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0679_01.htm

KÜHN, Zdeněk. Nenárokové dovolání je protiústavní? *Jiné právo* [online]. 2012 [cit. 2015-09-29]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2012/03/nenarokove-dovolani-je-protiustavni.html>

MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Statistický přehled soudních agend: První část Rok 2014* [online]. 2014 [cit. 2015-10-19]. Dostupné z: http://cslav.justice.cz/InfoData/servlet/FileServlet?tabulka=ccav_dokument_sestavy

Ministr spravedlnosti představil reformu dovolacího řízení. *Právní zpravodaj* [online]. 2011, (95) [cit. 2015-10-05]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nrptembrgfpxa6s7he2q>

Nejvyšší soud - Rozhodovací činnost - Statistiky. *Nejvyšší soud* ČR [online]. [cit. 2015-10-06]. Dostupné z: http://nsoud.cz/JudikaturaNS_new/ns_web.nsf/Edit/Rozhodovacicinnost~Statistiky?Open

Programové prohlášení Vlády České republiky. Vláda České republiky [online]. 2010 [cit. 2015-10-08]. Dostupné z: <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/programove-prohlaseni-vlady-74853/>

Rapport annuel 2014 de la Cour de cassation. *Cour de cassation*. 2015. Dostupné z: https://www.courdecassation.fr/IMG/pdf/dp_ra_cc_2014.pdf

Sněmovní tisk 686. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. 2012 [cit. 2015-10-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/historie.sqw?o=6>

Sněmovní tisk 686/1, část č. 1/2, Usnesení UPV k tisku 686/0. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. 2012 [cit. 2015-11-15]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=6&ct=686&ct1=1>

The Supreme Court Annual Report and Accounts 2014–2015. *The Supreme Court*. 2015. Dostupné z:

https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/434409/supreme-court-annual-report-2014-2015.pdf

Vládní návrh zákona č. 404/2012 Sb. včetně důvodové zprávy. *Parlament České republiky, Poslanecká sněmovna* [online]. 2012 [cit. 2015-10-06]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=6&CT=686&CT1=0>

Ostatní

Odpověď na žádost o poskytnutí informace, zaslanou Ústavnímu soudu dne 16. září 2015

Odpověď na žádost o poskytnutí informace, zaslanou Nejvyššímu soudu dne 19. října 2015 a evidovanou pod sp. zn. Zin 79/2015

RESUMÉ

Cílem této práce je popsat novou právní úpravu dovolání zavedenou novelou OSŘ provedenou zákonem č. 404/2012 Sb. a posoudit ji z hlediska souladu s Ústavou. Během příprav této novely totiž došlo ke zrušení části OSŘ (konkrétně ustanovení § 237 odst. 1 písm. c)) upravující přípustnost nenárokového dovolání pro rozpor s Ústavou, a to nálezem Ústavního soudu ze dne 21. února 2012, sp. zn. Pl. ÚS 29/11. Za tím účelem se práce nejprve zabývá samotným institutem dovolání a některými jeho aspekty, zejména pak jeho funkcí v českém právním řádu. Na této obecné části práce je potom vystavěna část zvláštní, která se zabývá samotnou přípustností dovolání. Nejprve je popsána přípustnost podle staré právní úpravy, poté jsou kritickému zkoumání podrobeny závěry Ústavního soudu a nakonec je popsána nová úprava přípustnosti, která je konfrontována s nálezem Ústavního soudu.

Ústavní soud vytýkal staré právní úpravě, že nebyla dostatečně předvídatelná. Zároveň stanovil, že aby novou právní úpravu bylo lze považovat za souladnou s Ústavou, musí být potencionálnímu dovolateli předem zřejmé, zda je jeho dovolání přípustné či nikoliv. Z toho tedy plyne, že přípustnost dovolání nesmí záviset na uvážení Nejvyššího soudu, jako tomu bylo doposud v případě nenárokového dovolání, ale na objektivních podmínkách. Otázkou tedy bylo, zda tomuto kritériu vyhovuje nová právní úprava přípustnosti dovolání. Domnívám se, že nikoli. Podle ustanovení § 237 OSŘ nového znění je totiž dovolání mimo jiné přípustné, jestliže *„napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva“* a *„má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak“*. V tomto případě totiž přípustnost dovolání závisí na úvaze Nejvyššího soudu.

Přestože tedy docházím k závěru, že nová právní úprava neodpovídá požadavkům stanoveným na ni Ústavním soudem prostřednictvím jeho nálezu sp. zn. Pl. ÚS 29/11, domnívám se, že nová právní úprava není protiústaví. Jistá míra nepředvídatelnosti je tu totiž vyvážena možností Nejvyššího soudu vytvářet určitý právní názor a tento názor také v případě potřeby korigovat.

ABSTRACT

The thesis aims to describe the new regulation of the application for appeal review introduced by means of an amendment to the Civil Procedure Code made by the act No. 404/2012 Sb. and to assess its compliance with the Constitution. During the preparation of this amendment a part of the Civil Procedure Code (specifically sec. 237 (1) c)) governing the admissibility of the discretionary application for appeal review was cancelled due to being in conflict with the Constitution by means of the decision of the Constitutional Court of 21 February 2012, file No. Pl. ÚS 29/11. For that purpose, at first, the thesis deals with the application for appeal review itself and certain aspects of it, especially the role it has in the Czech legal system. Based on this general part a special part is built dealing with the admissibility of the application for appeal review. Firstly, the admissibility under the old legislation is described, after that the conclusions of the Constitutional Court are critically examined and, finally, the new legislation is described and confronted with the findings of the Constitutional Court.

The Constitutional Court criticized the old legislation for not being sufficiently predictable. It concluded that in order for the new legislation to comply with the Constitution the potential applicant would have to be able to determine whether his application for appeal review will be admissible or not before filing it. That means that the admissibility of the application for appeal review cannot depend on the Supreme Court's assessment as it did under the old legislation but to depend on objective conditions. Hence, the question was, whether the new legislation meets this criterion. I believe it does not. Under the sec 237 of the new Civil Procedure Code the application for appeal review is, among others, admissible if „*the contested decision depends on resolving questions of substantive or procedural law*“ and „*the Supreme Court should decide on the question in another way*“. In this case the admissibility of the application for appeal review depends on the assessment by the Supreme Court.

Even though I have concluded that the new legislation does not comply with the demands made by the Constitutional Court through its decision file No. Pl. ÚS 29/11 I believe that the new legislation does comply with the Constitution. Certain unpredictability is balanced by the Supreme court being able to create its own legal opinion and to correct it if necessary.

KLÍČOVÁ SLOVA

Dovolání, Přípustnost dovolání, Nenárokové dovolání, Pl. ÚS 29/11, 404/2012 Sb.

Application for an appeal review, Admissibility of the Application for an appeal review, Discretionary Application for an appeal review, Pl. ÚS 29/11, 404/2012 Sb.

NÁZEV PRÁCE V ANGLICKÉM JAZYCE

Application for an appeal review on the point of law in civil procedure